

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**KAPITALSKA USTREZNOST BANK V SLOVENIJI IN
EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, junij 2004

NATAŠA URBANC

IZJAVA

Študentka Nataša Urbanc izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandre Gregorič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. KAPITALSKA USTREZNOST	3
2.1 Opredelitev kapitala banke	3
2.2 Tveganju prilagojena aktiva	4
2.3 Količnik kapitalne ustreznosti.....	7
3. BASELSKI STANDARDI.....	8
3.1 Baselski kapitalni standardi	9
3.2 Novi kapitalni sporazum	13
3.2.1 Prvi steber.....	14
3.2.2 Drugi steber	21
3.2.3 Tretji steber.....	22
4. PROUČEVANJE STOPENJ KAPITALSKE USTREZNOSTI BANK	23
4.1 Študije o vplivu Baselskih standardov	23
4.1.1 Kapitalne zahteve in obnašanje bank: vpliv Baselskega sporazuma	23
4.1.2 Kvantitativne študije učinkov Novega kapitalnega sporazuma (Quantitative Impact Studies of New Basel Capital Accord).....	25
4.1.3 Vpliv uvedbe novega kapitalnega sporazuma na konkurenčne prednosti slovenskih bank	33
4.2 Kapitalna ustreznost bank v Sloveniji in Evropski uniji.....	35
4.2.1 Slovenija	38
4.2.2 Evropska unija	41
5. SKLEP	44
LITERATURA	47
VIRI	47
PRILOGE	i
SLOVAR	vi

1. UVOD

Visoka konkurenca s stalno spreminjajočimi se pogoji bančnega poslovanja je danes poglaviti razlog za izpostavljenost bank in drugih finančnih institucij različnim vrstam tveganja. Z globalizacijo finančnih trgov, to je prenosom finančnih storitev čez meje držav ter vstopom tujih finančnih institucij na ozemlje neke države preko predstavništva in podružnic, se je tveganost bančnih poslov še povečala. Zaradi nepoznavanja in nezmožnosti spremljanja dogajanj na tujih trgih lahko posledično posamezna banka zabrede v hude težave, saj dejavnosti finančnega posredništva temeljijo nenazadnje le na zaupanju (banke imajo za svoje depozite le delne rezervacije). Propad ene banke pa lahko sproži nezaupanje v bančni sistem tako domačega gospodarstva kot tudi tujih gospodarstev. Pravilno delovanje bančnega sistema je zato ključnega pomena za nemoteno delovanje gospodarstva in celotne države.

Velik družbeni pomen bank in precejšnje tveganje sta v preteklosti že postavila svetovna gospodarstva v nezavidljiv položaj. Zaradi razlik v nacionalnih bančnih regulativah, izhajajočih iz različnih zgodovinskih ozadij, so se države različno odzvale na primer na krizo v 30-ih letih 20. stoletja. Nekatere niso predstavile nobenih novih omejitev in poostrelega nadzora nad bankami, medtem ko so druge države želele banke, kot zelo pomembne in nevarne komponente v gospodarstvu, čim bolj obvarovati pred tveganimi posli in prekomerno konkurenco (Tonveronachi, 2001, str. 1). To pa je v procesu globalizacije pomenilo, da banke niso bile enakovredno obravnavane. Banke iz bolj razvitih držav so bile pod strožjim nadzorom kot tiste iz manj razvitih držav, po drugi strani pa manj razvite države niso imele možnosti za razvoj, saj so se banke in druga podjetja izogibali državam s slabšo nacionalno bančno regulativo in slabšo regulativo na splošno. Zato je bila konvergenca na področju bančne regulative nujno potrebna.

Od poznih 80-ih let 20. stoletja naprej se zato v finančnem sistemu najbolj opazno spreminja področje mednarodne konvergence predpisov o nadzoru ter minimalne kapitalske ustreznosti bank in drugih finančnih institucij. Leta 1987 so bili tako predstavljeni prvi predlogi merjenja kapitalske ustreznosti in njene višine, ki so jih sprejele vse države članice Odbora za bančni nadzor iz Basla¹. Zakaj ravno minimalna kapitalska ustreznost? Kapital banke je tisti sestavni del bančne bilance, ki ščiti banko pred nepričakovanimi izgubami in jih tudi krije, po drugi strani pa višina kapitala vpliva na dobičkonosnost banke, zato njeni lastniki ne želijo, da bila pretirano visoka (Remšak, Šuler, 2001, str. 8).

¹ Odbor za bančni nadzor (Basel Committee on Banking Supervision) vključuje predstavnike centralnih bank in nadzornih finančnih institucij iz: Belgije, Kanade, Francije, Nemčije, Italije, Japonske, Luksemburga, Nizozemske, Švedske, Švice, Velike Britanije in Združenih držav Amerike. Odbor se sestaja na sedežu Banke za mednarodne poravnave v Baslu v Švici. (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, July 1988).

Namen mojega diplomskega dela je ugotoviti, kako Baselski kapitalni standardi vplivajo na kapitalno ustreznost bank in na zakonodajo v Sloveniji in Evropski uniji ter kako se le ti spreminjata ob objavi novih kapitalnih standardov v letu 2001.

V prvem poglavju diplomskega dela sem predstavila pojem "kapitalske ustreznosti", kakor jo določajo slovenska pravila in zakoni. Drugo poglavje je namenjeno predstavitvi Baselskih standardov, in sicer Baselskih kapitalnih standardov iz leta 1988 in Predlog novega kapitalnega sporazuma iz leta 2001. Tretje poglavje predstavlja jedro diplomskega dela. V njem sem najprej proučila rezultate študij o kapitalni ustreznosti bank v Sloveniji in Evropski uniji, ki so jih opravili razni teoretiki, raziskovalni inštituti centralnih bank in nadzorni organi ter Banka za mednarodne poravnave (Bank for International Settlements). V nadaljevanju analiziram, kako nekatere banke iz Slovenije in držav članic Evropske unije upoštevajo določila Baselskih standardov glede kapitalne ustreznosti, ter kako se je stopnja kapitalne ustreznosti teh bank spreminjala ob objavi Novih Baselskih standardov 1.1.2001.

2. KAPITALSKA USTREZNOST

Nadzor centralne banke nad poslovnimi bankami se vrši na različnih področjih, kot so varnost poslovanja, denarna politika, naložbena politika, zaščita komitentov, zaščita investitorjev ter licenciranje in vstop v panogo. Nadzor varnosti poslovanja med drugim pomeni, kako banke upoštevajo določila glede največje dopustne izpostavljenosti² in minimalnih kapitalskih zahtev (Košak, 2001/02).

2.1 Opredelitev kapitala banke

Osnovna funkcija kapitala banke je, da absorbira njene nepričakovane izgube, zato zadostna količina kapitala povečuje zaupanje vanjo. Za namene regulative se uporablja koncept knjižne vrednosti kapitala, to je ves lastniški (equity) in dolžniški (debt capital) kapital, ki ga banka prikazuje med pasivo v svoji premoženjski bilanci. Poleg tega koncepta poznamo še koncept tržne vrednosti kapitala, ki pa je zaradi svoje narave nedosegljiv v praksi (težka določljivost tržne vrednosti nekaterih postavk, večja spremenljivost (variabilnost), ipd.).

Poznamo tri vrste kapitala banke, ki jih slovenska zakonodaja definira kot³:

1. **Temeljni kapital ali kapital prvega reda** (tier 1 capital, core capital)

Bistveni sestavini temeljnega kapitala banke sta vplačani osnovni kapital in kapitalske rezerve, razen na podlagi kumulativnih prednostnih delnic vplačanega osnovnega kapitala in s temi delnicami povezanih kapitalskih rezerv. Ostale sestavine so še rezerve iz dobička, preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let, dobiček tekočega poslovnega leta, rezervacije za splošna bančna tveganja in druge postavke, ki so po svojih lastnostih enake tem.

Seštevek navedenih postavk se za izračun temeljnega kapitala zmanjša za odkupljene lastne delnice, neopredmetena dolgoročna sredstva banke, preneseno čisto izgubo prejšnjih let in izgubo tekočega leta. Temeljni kapital banke mora predstavljati vsaj 50% vsega kapitala banke.

2. **Dodatni kapital I ali kapital drugega reda** (tier 2 capital, supplementary capital)

V ta kapital so všteti zneski osnovnega in presežnega kapitala vplačanega na podlagi kumulativnih prednostnih delnic in kapitalskih rezerv, povezanih s temi delnicami, ter

² Podrobnejša razlaga največje dopustne izpostavljenosti banke je podana v prilogi A.

³ Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002.

podrejeni dolžniški instrumenti (hibridni instrumenti z nedoločenim rokom zapadlosti in podrejeni dolg z najmanj petletnim pogodbenim rokom zapadlosti).

3. **Dodatni kapital II** (tier 3 capital)

Zajema kratkoročne podrejene dolžniške instrumente z najmanj dveletnim pogodbenim rokom zapadlosti.

Po sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic se kapital banke izračuna kot seštevek temeljnega kapitala in dodatnega kapitala, zmanjšan za odbitne postavke, ki zajemajo poleg že navedenih še naložbe banke v drugih bankah oziroma finančnih organizacijah (delnice, poslovni deleži, podrejeni dolžniški instrumenti), kjer ima banka več kot 10% kapitala, ter nelikvidna sredstva.

2.2 Tveganju prilagojena aktiva

Banka je pri svojem poslovanju izpostavljena različnim tveganjem, ki lahko ogrozijo njen obstoj. Zato je upravljanje s tveganji postala ena najpomembnejših dejavnosti, ki jo izvaja vsaka finančna institucija z namenom ohranjanja vrednosti kapitala.

Tveganja, ki jim je banka izpostavljena pri svojem poslovanju so v različni literaturi navedena različno, največkrat pa se navajajo naslednja:

1. **Kreditno tveganje** - Tveganje, da dolžnik noče ali ne more, delno ali v celoti, plačevati obresti in/ali vrniti posojila banki;
2. **Obrestno, valutno in druga tržna tveganja** - Z valutnim tveganjem na splošno razumemo nevarnost spremembe deviznega tečaja v obdobju od trenutka nalaganja do vrnitve kapitala, naloženega v tujo valuto. Tržno tveganje pa je povezano s ponudbo in povpraševanjem po določenem instrumentu, zaradi katerih lahko pride do spremembe cene oziroma deviznega tečaja finančnih oblik, ki jih imajo finančni posredniki med svojimi naložbami in/ali obveznostmi. Tržna tveganja vključujejo pozicijsko tveganje spremembe cen dolžniških in lastniških finančnih instrumentov, tveganje neizpolnitve nasprotne stranke, spremembe cen blaga in tveganje preseganja velikih izpostavljenosti na podlagi trgovanja;
3. **Likvidnostno tveganje** - Tveganje, da banka ne zmore pravočasno izpolniti zapadlih obveznosti;
4. **Tveganje neizpolnitve nasprotne stranke povezano z državo izvora nasprotne stranke - deželno tveganje** - Do tega pride zaradi političnih (vojna, upor, politični nemir ipd.), ekonomskih (nizka ali upadajoča stopnja rasti družbenega proizvoda, povečanje proizvodnih stroškov, znižanje izvoznih prihodkov) in socialnih vzrokov (državlanske vojne, neredi, razlike med družbenimi razredi ipd.) (Prohaska, 1999, str. 193 – 194);

5. **Tveganje zaradi izpostavljenosti do posamezne osebe** - O tem Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02) določa, da izpostavljenost banke do posamezne osebe ne sme presegati 25% njenega kapitala;
6. **Tveganja, povezana z naložbami v kapitalske deleže in nepremičnine** - V zvezi s tem Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99) določa, da vrednost naložb bank v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo in naložb iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno ne sme presegati višine kapitala banke⁴;
7. **Operativna tveganja** - Pomenijo tveganje izgube kot posledice neustreznih ali neuspešnih internih procesov, ljudi, sistemov ali zunanjih dejavnikov⁵. (Janevska, Rotovnik, 2002);
8. **In druga tveganja.**

Kadar je banka izpostavljena kreditnemu tveganju in dolžnik ne izpolni svoje obveznosti, se izguba krije iz kapitala banke. Kapital banke je običajno manjši od njenih naložb, zato že majhno število tovrstnih izgub lahko resno ogrozi obstoj banke. Da bi se zavarovala pred nesolventnostjo, mora zagotoviti dovolj kapitala. Izračun količnika kapitalske ustreznosti za kreditno tveganje pa je ravno eden od načinov določitve zadostne količine kapitala banke. Količnik se izračuna kot razmerje med celotnim kapitalom in vsoto tveganju prilagojene aktive. Iz točke 2.1 je razvidno, kako se izračuna celotni kapital banke. Višina **kreditnemu tveganju prilagojene aktive** pa je seštevek posameznih aktivnih bilančnih in zunajbilančnih⁶ postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne rezervacije za te postavke, tehtanih s stopnjami kreditnega tveganja. Kot aktivne postavke se štejejo neto knjigovodske vrednosti aktivnih bilančnih postavk in kreditne nadomestitvene vrednosti za neto vrednosti zunajbilančnih postavk – konverzijski faktorji (knjigovodske vrednosti, zmanjšane za posebne rezervacije, amortizacijo, ki jih določi Banka Slovenije) - in postavk izvedenih finančnih instrumentov, ki jih ni mogoče uvrstiti med postavke trgovanja.

Stopnje za tehtanje kreditnega tveganja aktivnih bilančnih postavk so⁷:

- 0% za bilančne postavke:
 - bankovci in kovanci v domači in tuji valuti ter plemenite kovine;

⁴ Podrobnejša razlaga omejitev glede naložb v kapitalske deleže in nepremičnine je podana v prilogi B.

⁵ Notranje goljufije – kraje, namerno poročanje napačnih pozicij trgovanja, notranje trgovanje za dealerjev zasebni račun itd., kriminal od zunaj – ropi, vdor hackerjev v sistem bank itd., delovni postopki zaposlenih in varovanje delovnih mest – zaposleni ne zaklenejo svojega računalnika, zaupno gradivo ni pod ključem itd., neustrezno poslovanje s komitenti, neustrezni produkti, neustrezne poslovne prakse – pranje denarja, nepooblaščen prodajanje produktov itd., poškodovanje osnovnih sredstev, ki omogočajo poslovanje, zaradi naravnih ali drugih dogodkov – potresi, poplave, terorizem itd., odpovedi poslovnih aplikacij, prekinitve poslovanja in napačno izvajanje in upravljanje s poslovnimi procesi – napačni podatki, nepopolna dokumentacija nepooblaščen dostop do podatkov itd. (Janevska, Rotovnik, 2002).

⁶ Podrobnejša razlaga zunajbilančnih postavk je navedena v prilogah C in D.

⁷ Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002.

- terjatve do Banke Slovenije in terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji Banke Slovenije;
 - terjatve Republike Slovenije in terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji ali garancijo Republike Slovenije;
 - terjatve do centralnih bank in vlad držav EEA in OECD;
 - terjatve do Evropskih skupnosti in terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji, katerih izdajatelj so Evropske skupnosti;
 - terjatve, zavarovane z bančnimi vlogami ali s potrdili o vlogah;
 - odbitne postavke.
- 20% za bilančne postavke:
- terjatve, zavarovane z drugimi jamstvi Republike Slovenije;
 - terjatve do Evropske investicijske banke;
 - terjatve do multilateralnih razvojnih bank;
 - terjatve do domačih bank ali terjatve, zavarovane z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh bank;
 - terjatve do prvovrstnih bank držav članic ali prvovrstnih tujih bank in terjatve, zavarovane z jamstvi ali vrednostnimi papirji teh bank;
 - kratkoročne terjatve do drugih bank in kratkoročne terjatve, zavarovane z garancijami ali vrednostnimi papirji.
- 50% za bančne postavke:
- terjatve, ki so v celoti in popolno zavarovane z zastavo nepremičnine.
- 100% za bilančne postavke:
- naložbe v osnovna sredstva in zaloge materiala;
 - naložbe v lastniške deleže, ki se ne upoštevajo kot odbitne postavke;
 - dolgoročne terjatve do bank, ki niso domače banke ali prvovrstne banke;
 - vse druge terjatve in druga bilančna aktiva.

Aktiva se prilagaja še valutnim in tržnim tveganjem. Valutnim tveganjem prilagojene postavke se ugotovijo tako, da se primerjajo vrednosti bilančnih in zunajbilančnih postavk (skupne neto pozicije) v tujem denarju (Zakon o bančništvu, 1999).

Tržnim tveganjem prilagojene postavke se izračunajo tako, da se vrednosti vrednostnih papirjev oziroma drugih finančnih instrumentov, katerih imetnik je banka, ter vrednosti terjatev in obveznosti banke iz poslov trgovanja z vrednostnimi papirji oziroma drugimi

finančnimi instrumenti, ki jih je sklenila za svoj račun, pomnožijo z ustreznimi utežmi za tehtanje (Zakon o bančništvu, 1999).

Drugim tveganjem prilagojene postavke so enake seštevku kapitalskih zahtev za valutno tveganje in tržna tveganja, pomnoženem z 12,5 (recipročna vrednost od 8%) (Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002).

2.3 Količnik kapitalske ustreznosti

Banka mora tekoče izračunavati in ugotavljati ter Banki Slovenije poročati o⁸:

1. višini kapitala;
2. kapitalskih zahtevah;
3. kapitalski ustreznosti;
4. izpostavljenosti;
5. kreditnem tveganju;
6. stanju neizravnanih postavk in skupnem stanju postavk;
7. vrednosti naložb v kapital nefinančnih organizacij in nepremičnine.

Količnik kapitalske ustreznosti bank se izračuna kot razmerje med celotnim kapitalom in vsoto tveganju prilagojene aktive, povečane za drugim tveganjem prilagojene postavke in mora vedno znašati najmanj 8%:

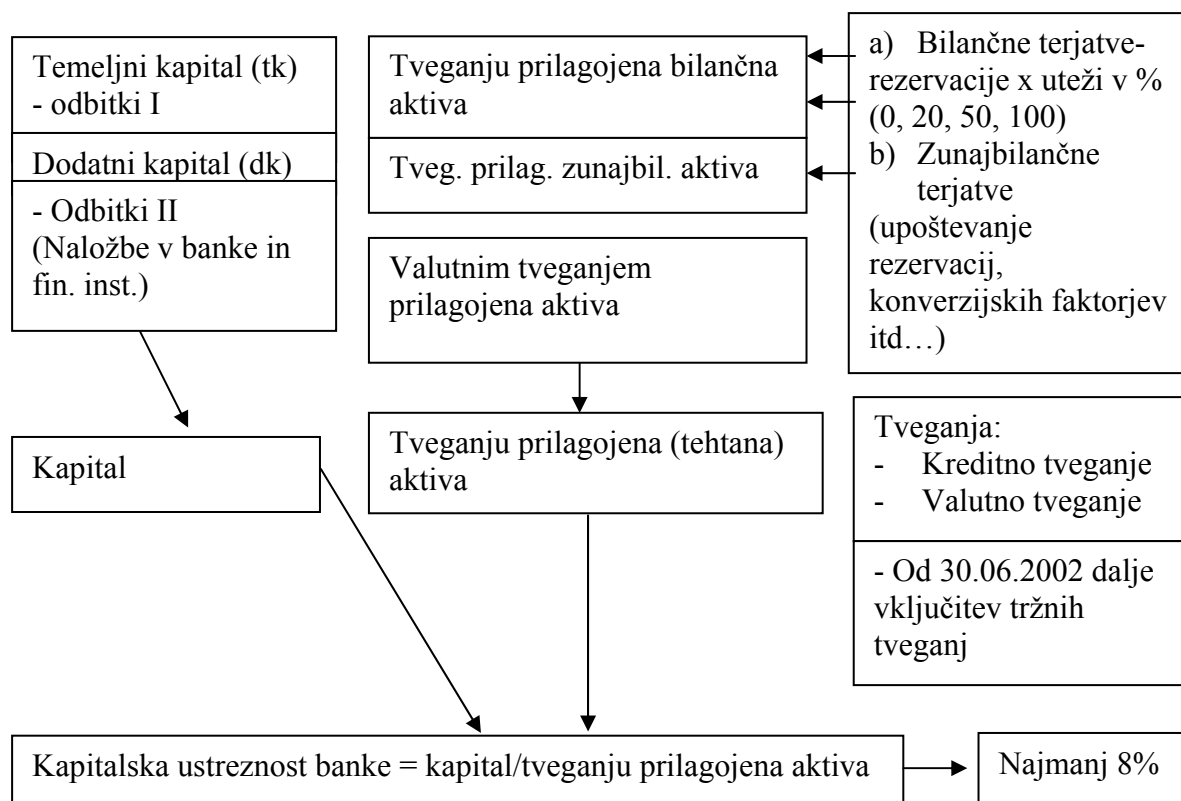
Slika 1: Količnik kapitalske ustreznosti

$$\text{Količnik kapitalske ustreznosti} = \frac{\text{celotni kapital}}{\text{tveganju prilagojena aktiva}} \geq 8\%$$

Vir: Košak, 2001/2002.

⁸ Zakon o bančništvu, 1999.

Slika 2: Kapitalska ustreznost po regulativi Banke Slovenije

Vir: Remšak, Šuler, 2001, str. 9.

Slovenci se, podobno kot drugi narodi, srečujemo s procesom globalizacije. Za lažji prodor na tuje trge se povezujemo v različne organizacije in skupnosti. Trenutno je za nas najbolj aktualen vstop v Evropsko unijo, za kar smo morali svojo zakonodajo med drugim prilagoditi tudi Baselskim kapitalskim standardom. V tretjem poglavju zato razkrivam enakosti in razlike med trenutno veljavnimi slovenskimi pravili in Baselskimi določili.

3. BASELSKI STANDARDI

Odbor za bančni nadzor iz Basla (Basel Committee on Banking Supervision – v nadaljevanju tudi Odbor) je bil ustanovljen v 70-ih letih 20. stoletja, z namenom preprečiti krize, izhajajoče iz nepravilnega poslovanja bank. Člani odbora so predstavniki centralnih bank in nadzornih organizacij iz držav G10 in Luksemburga. Odbor se sestaja na sedežu Banke za mednarodne poravnave (Bank for International Settlements – v nadaljevanju tudi BIS), v Baslu, v Švici.

Kot sem povedala že v uvodu, je globalizacija prinesla tudi mednarodno konvergenco na področju nadzora kapitalne ustreznosti bank in drugih finančnih institucij. Leta 1987 so bili tako predstavljeni prvi predlogi merjenja kapitalne ustreznosti in njene višine, ki so jih sprejele vse države članice Odbora za bančni nadzor iz Basla. Večina držav članic Odbora je podpirala prosto konkurenco tako v bančnem sektorju kot tudi v finančnem sistemu nasploh, zato je le ta pomenila izhodiščno točko v procesu konvergence – enaki pogoji za vse.

3.1 Baselski kapitalni standardi

Odbor za bančni nadzor je ob ugotovitvi, da je ustrezna višina kapitala nujno potrebna za bolj varen in zdrav bančni sistem, julija 1988 sprejel prvi sporazum o kapitalni ustreznosti pod naslovom "Mednarodna konvergenca v merjenju kapitala in kapitalnih standardov" (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards), bolj poznan pod naslovom "Baselski kapitalni standardi", ki je tudi trenutno veljavni standard. Glavna cilja tega sporazuma sta bila:

- povečati varnost in stabilnost mednarodnega bančnega sistema;
- doseči, da bi bil sistem čim bolj pravičen in dosleden do bank iz različnih držav ter, da bi zmanjševal izvore obstoječe neenakopravnosti v izhodiščnem konkurenčnem položaju mednarodno aktivnih bank.

Odbor za bančni nadzor in Evropska skupnost sta si takrat prizadevala, da bi našla za obe strani sprejemljivo mero minimalne kapitalne ustreznosti, ki bi se ji prilagodile mednarodno aktivne kreditne institucije. Razmerje med temeljnim kapitalom in tveganju prilagojeno aktivno so sporazumno določili na ravni 8%. Naredili pa so tudi korak k poenotenju ponderjev tveganih naložb banke. Z vidika prvih Baselskih standardov naj bi se banke zavarovale predvsem pred kreditnim tveganjem, druga tveganja pa naj bi bila še vedno pod drobnogledom domačih nadzornih institucij (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 1988).

Vsebina Baselskih kapitalnih standardov je sestavljena iz dveh večjih sklopov. Najprej je podrobno razčlenjena sestava kapitala, nato pa sledi še razlaga uteži za tveganje:

I. Sestavine kapitala

(a) Temeljni kapital (core capital, basic equity)

Glavna elementa kapitala sta lastniški kapital in razkrite rezerve (disclosed reserves). Ta elementa sta tudi edina, že skupna vsem državnim bančnim sistemom, ugotovljiva sta iz računovodskih izkazov in predstavljata osnovo za večino tržnih presoj kapitalne ustreznosti.

Celotni kapital se izračuna kot vsota temeljnega in dodatnega kapitala, pri čemer mora temeljni kapital znašati vsaj 50% celotnega kapitala.

(b) Dodatni kapital

i. Nerazkrite rezerve (Undisclosed reserves)

Pod ta naslov spadajo rezerve, ki so razkrite le v bilanci uspeha, ne pa tudi v bilanci stanja. Po značilnostih in kakovosti so enake razkritim rezervam, le da jih morajo odobriti domače nadzorne institucije, če jih želijo vključiti v dodatni kapital.

ii. Revalorizacijske rezerve (Revaluation reserves)

V nekaterih državah, pod nacionalno nadzorno ali računovodsko regulativo, dovolijo, da je določeno premoženje revalorizirano. To je mogoče na dva načina:

- (a) S formalno revalorizacijo, ki dovoljuje bankam, da svoja osnovna opredmetena sredstva občasno prilagodijo novim tržnim razmeram. Tovrstna revalorizacija se v bilanci stanja izkazuje kot revalorizacijska rezerva.
- (b) Z nominalnim povečanjem kapitala za ocenjeno skrito vrednost, ki se običajno pojavlja v bilanci stanja v dolgoročnih lastniških vrednostnih papirjih, ki se jih lahko uporabi za kritje izgub. Zaradi tega se jih lahko vključi v dodatni kapital, vendar pa se pri določanju vrednosti teh revalorizacijskih rezerv uporablja 55% diskont, saj so ti vrednostni papirji, v primeru, da se jih uporabi, pod vplivom tržnih nihanj in obdavčenja.

iii. Splošne rezervacije/splošne rezervacije za izgube iz naslova posojil (General provisions/general loan-loss reserves)

Ustvarjene so zaradi možnosti izgub v prihodnosti. Ne nanašajo se na točno določeno obliko premoženja in ne vplivajo na njeno zmanjšanje. Upošteva se jih lahko do največ 1.25 odstotne točke, ali izjemoma tudi do 2.0 odstotne točke, od s tveganji tehtane aktive.

iv. Hibridni dolžniški instrumenti (Hybrid debt capital instruments)

To so instrumenti, ki združujejo lastnosti lastniškega kapitala in lastnosti dolga. Ti instrumenti so lahko vključeni v dodatni kapital, kadar se jih lahko uporabi za kritje izgub, ne da bi s tem ogrozili likvidnost.

v. Podrejeni dolg (Subordinated term debt)

Podrejeni dolžniški instrumenti nimajo določenih lastnosti kapitala, kot so fiksna ročnost in sposobnost kritja izgub. V dodatni kapital so lahko vključeni le podrejeni dolžniški instrumenti z ročnostjo nad pet let, toda ne več kot 50% temeljnega kapitala.

(c) Odbitki od kapitala (Deductions from capital)

Za izračun koeficienta kapitalske ustreznosti je od kapitala potrebno odšteti določene odbitne postavke, ki so:

- dobro ime (goodwill), ki se odšteje od temeljnega kapitala;

- naložbe v podružnice, katerih osnovne aktivnosti so bančne in druge finančne aktivnosti, ki niso konsolidirane. Kapitalsko ustreznost je za skupino potrebno izračunavati na konsolidirani osnovi. Če se konsolidacija ne opravi, je ta odbitna postavka nujna, da ne bi prišlo do večkratne uporabe istih virov kapitala v različnih delih skupine. Ti odbitki zmanjšujejo celotni kapital.

Odbor za bančni nadzor upošteva tudi možnost odbitnih postavk iz naslova naložb v druge banke in finančne institucije v obliki lastniških ali drugih vrednostnih papirjev. Nevarnost teh naložb izhaja iz dvojnega lastništva, ki izpodriva kapital zunanjih investitorjev in s tem ogroža bančni sistem. Kljub temu Odbor odločitev, ali se bodo upoštevale odbitne postavke s tega naslova ali ne, prepušča domačim nadzornim institucijam. V primeru da odbitne postavke naložb v druge banke in finančne institucije niso uporabljene, morajo biti ti vrednostni papirji tehtani z 100% utežmi.

II. Uteži za tveganje (The risk weights)

Odbor za bančni nadzor je določil metodo razmerja med kapitalom in tveganjem prilagojeno (tehtano) aktivo za prioritarno (druge metode so tej podrejene). Sistem uteži je bil oblikovan zelo preprosto in določenih je bilo le pet uteži: 0, 10, 20, 50 in 100%. Natančnejše razdelitve sredstev v razrede uteži ne bom podajala, ker je zelo podobna tisti iz slovenske zakonodaje, predstavljeni v poglavju 2.2 "Tveganju prilagojena aktiva".

i. Oblike tveganj, ki jih standard upošteva (Categories of risk captured in the framework)

Med najpomembnejša tveganja vsekakor spada kreditno tveganje, ki so mu banke tudi najbolj izpostavljene. Tu pa so še druga tveganja, ki jih mora management upoštevati, kot na primer tveganje pri naložbah, tveganje obrestne mere, tveganje spremembe deviznega tečaja ipd. Vendar za ta tveganja ni pripravljenega posebnega sistema uteži.

ii. Deželno tveganje (Country transfer risk)

Za določanje uteži pri tej vrsti tveganja je Odbor države razdelil v dva razreda, in sicer, v prvem razredu so države članice OECD⁹, ali pa tiste, ki imajo z Mednarodnim denarnim skladom sklenjene posebne posojilne sporazume (v nadaljevanju tudi skupina OECD), v drugi razred so razvrščene vse ostale države (ne-OECD države). Posledica te razdelitve je, da so posojila vladam držav iz prvega razreda tehtana z nižjimi utežmi, kot vladam iz drugega razreda.

iii. Terjatve do oseb javnega sektorja (Claims on non-central-government, public-sector entities (PSEs))

Po mnenju Odbora ni mogoče določiti enotne uteži za vse oblike terjatev do oseb javnega sektorja, za katere centralna vlada ne jamči. Zato daje diskrecijsko pravico nacionalnemu

⁹ OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organization for Economic Cooperation and Development).

nadzornemu organu, da sam določi primerne uteži za te terjatve v domači državi. Nacionalnim nadzornim organom predlaga izbiro med utežmi 0, 10, 20 ali 50% za domače osebe javnega sektorja in 20% za osebe javnega sektorja tujih držav iz skupine OECD.

iv. Zavarovanja in jamstva (Collateral and guarantees)

Zavarovanja so zelo pomembna pri zmanjševanju kreditnih tveganj, vendar le do določene mere. Zaradi različne bančne prakse v različnih državah pri obravnavi zavarovanj in različnih izkušenj glede stabilnosti vrednosti teh zavarovanj, ni bilo mogoče razviti temeljev za vključitev zavarovanj v sistem uteži. Omejeno upoštevanje zavarovanj velja le za posojila zavarovana z gotovino ali obveznicami, izdanih s strani centralnih vlad držav skupine OECD in nekaterih multilateralnih razvojnih bank.

Pri posojilih za katera jamči tretja oseba, se je Odbor strinjal, da se posojilom, za katera jamčijo centralne vlade držav skupine OECD, osebe javnega sektorja držav skupine OECD ali banke s sedežem v državah skupine OECD, določi enaka utež, kot bi se uporabila za terjatve do poroka¹⁰.

v. Posojila, zavarovana s stanovanjsko lastnino (Residential property)

Posojila, ki so zavarovana s hipoteko na stanovanjsko lastnino, ki jo je izposojevalec najel ali v njej stanuje, se tehtajo z utežjo 50%.

vi. Zunajbilančne postavke (Off-balance-sheet engagements)

Odbor za bančni nadzor je mnenja, da morajo biti v izračunu koeficienta kapitalske ustreznosti vključene tudi vse zunajbilančne postavke. Razvršča jih v štiri kategorije:

- instrumenti, ki so nadomestki za posojila – 100% konverzijski faktor za kreditno tveganje;
- instrumenti, ki se nanašajo na določeno transakcijo – 50% konverzijski faktor za kreditno tveganje;
- kratkoročne, likvidacijske, s trgovino povezane obveznosti, ki so posledica prometa z blagom – 20% konverzijski faktor za kreditno tveganje;
- obveznosti z zapadlostjo nad enim letom, jamstva za odkup po določenem tečaju in obnovljiva odkupna jamstva – 50% konverzijski faktor za kreditno tveganje;
- postavke, ki so povezane z obrestno mero in deviznim tečajem – izvedeni finančni instrumenti (opcije, zamenjave, terminske pogodbe).

Zadnja skupina zunajbilančnih postavk se obravnava na poseben način, saj banke niso izpostavljene kreditnemu tveganju s polno vrednostjo pogodb, temveč le za strošek nadomestnega denarnega toka, kadar nasprotna stranka ne izpolni pogodbene obveznosti. V tem primeru daje Odbor članicam na izbiro dve metodi za izračun kreditnega tveganja:

- metodo trenutne izpostavljenosti in
- metodo izvirne izpostavljenosti.

¹⁰ Posojila za katera jamčijo banke, ki imajo sedež v državah skupine OECD in banke, ki imajo sedež v državah izven skupine OECD, a z zapadlostjo največ do enega leta, se tehtajo z utežjo 20%.

*

Rok za uveljavitev Baselskih kapitalskih standardov v posameznih državah je bil postavljen do konca leta 1992. Uveljavitev je bila zelo uspešna, saj so države novi kapitalski sporazum vključile v nacionalno bančno regulativo. Sprejele ga niso le države članice Odbora za bančni nadzor, ampak je bil kot mednarodno priznan standard sprejet v več kot 100 državah, med drugim tudi Evropski skupnosti in sicer s Smernico o solventnostnem razmerju in lastnih sredstvih (Solvency Ratio and Own Funds Directive, 1989).

Leta 1996 je Odbor za bančni nadzor objavil še dokument »Dopolnitev kapitalskega sporazuma z vključevanjem tržnih tveganj« (Amendment to Capital Accord to Incorporate Market Risk, 1996). S tem dokumentom je dopolnil obstoječe standarde z metodologijo za izračun kapitalskih zahtev za tveganje spremembe obrestne mere, tveganje pozicij lastniških finančnih instrumentov, valutno in blagovno tveganje.

Prvi sporazum o kapitalski ustreznosti je vseeno ohranjal številne nepravilnosti. Tako se je na primer pojavilo vprašanje, ali je porast količnikov rezultat povečanja kapitala ali zmanjšanja tehtane tvegane aktive kot posledice manjšega obsega kreditiranja. Poleg tega je prišlo na finančnih trgih do velikih sprememb, uvajanja novih produktov in storitev ter posledično neobladovanja iz njih izhajajočih tveganj. Nadalje je povečanje konkurence na finančnih trgih spodbudilo banke k iskanju boljših načinov uporabe dragega kapitala. Eden od teh je kapitalaska arbitraža – proces, pri katerem banka zmanjša svojo regulatorno kapitalsko zahtevo, ne da bi se zmanjšala tveganost njenega poslovanja (npr. pretvarjajo svoje bilančne transakcije v zunajbilančne, ki so deležne bistveno nižjih uteži, a imajo podobno tveganje). Čeprav je prvi sporazum o kapitalski ustreznosti zmanjšal izpostavljenost banke kreditnemu in tržnemu tveganju, so bile banke tako še vedno izpostavljene drugim tveganjem, kot so likvidnostno tveganje, tveganje refinanciranja, zunajbilančno tveganje, tehnološko tveganje, operativno tveganje in druga (Stevčevska, 2002, str. 2-6). Zaradi naštetih in drugih pomanjkljivosti se je pojavila potreba po spremembni oz. sestavi novega kapitalskega sporazuma.

3.2 Novi kapitalski sporazum

Prvo različico Novega kapitalskega sporazuma (New Basel Capital Accord) je Odbor za bančni nadzor iz Basla sprejel junija 1999. Predlog je sestavljen iz treh stebrov. *Prvi steber*: minimalne kapitalske zahteve (minimum capital requirements), *drugi steber*: proces pregleda regulatorjev/revizorjev – regulativni nadzor (supervisory review process) in *tretji steber*: tržna disciplina (market discipline). Stebri so medsebojno povezani in skupaj omogočajo varnost in zdravo stanje finančnih sistemov. Novi kapitalski sporazum je bil objavljen konec leta 2001,

uveljavitev pa naj bi bila izvedena leta 2006. Vsebina, ki sledi, je povzeta po dveh delih, in sicer:

- The New Basel capital Accord: an explanatory note, 2001 in
- Janevska, Rotovnik: Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva 2. – 6. 09. 2002, 2002.

3.2.1 Prvi steber

Prvi steber določa minimalne kapitalske zahteve in ponudi alternativne pristope za merjenje kapitalske ustreznosti. Novi standardi ohranjajo trenutno definicijo kapitala in minimalno 8% zahtevo kapitala glede na tveganju prilagojeno aktivo na konsolidirani osnovi.

Slika 3: Kako se meri kapitalska ustreznost po Novem kapitalskem sporazumu

$$\text{Količnik kapitalske ustreznosti} = \frac{\text{celotni kapital}}{\text{kreditno tv.} + \text{tržno tv.} + \text{operativno tv.}} \geq 8\%$$

Vir: The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str. 3.

Spremenjena je definicija tveganj, kar pomeni vpeljavo izboljšav metod merjenja kreditnih tveganj in novo upoštevanje operativnih tveganj. Pri kreditnem tveganju lahko banke, poleg do sedaj veljavnega standardiziranega pristopa (Standardised Approach), uporabljajo tudi metode internih bonitetnih ocen (IRB – Internal rating based approach).

i. Standardiziran pristop za izračun kapitalskih zahtev

Je skoraj enak tistemu iz prvega kapitalskega sporazuma; minimalna kapitalska zahteva se izračuna kot razmerje med primarnim kapitalom banke in kreditnim tveganjem sredstev banke, le da je bolj občutljiv na tveganje. Od do sedaj veljavnega pristopa se razlikuje po tem, da odpravlja razlikovanje med OECD in ne-OECD državami, za oceno kreditnih tveganj pa po novem določa uporabo zunanjih ratingov oziroma bonitetnih ocen specializiranih agencij za ocenjevanje. Tu ne gre za avtomatično uporabo zunanjih ratingov, temveč za preverjanje metodologije in kakovosti teh ratingov tako s strani bank kot s strani nadzornih institucij. Zunanji ratingi agencije za ocenjevanje morajo izpolnjevati določene kriterije, kot so objektivnost, transparentnost, dostopnost, neodvisnost, idr. Nadzorne institucije lahko objavijo listo priznanih agencij za ocenjevanje. V primeru obstoja dveh ratingov, se uporabi tisti, ki izhaja iz višje stopnje kreditnega tveganja. Obstaja tudi problem uporabe zunanjih ratingov – veliko držav nima ocenjevalnih agencij oziroma njihove banke in podjetja nimajo ocene mednarodnih agencij za ocenjevanje, kar je značilno tudi za Slovenijo.

Novejši standardizirani pristop poleg obstoječih stopenj kreditnega tveganja (0%, 20%, 50% in 100%) uvaja dodatno 150% tehtanje za najnižje rangirane dolžnike in dolgove z več kot 90-dnevno zamudo pri plačilu. Predlog določa tehtanje kreditnega tveganja z uvedbo treh osnovnih skupin izpostavljenosti na podlagi kategorije dolžnika: države, banke in podjetja.

Za državo lahko nadzorna institucija namesto ratingov agencij za ocenjevanje dovoli uporabo ratingov izvozne agencije v svoji državi, pa tudi nacionalnih izvoznih agencij, če le te uporabljajo metodologijo OECD, ki je bila predpisana leta 1999 in svoje ocene tudi javno objavljajo. Nadzorna institucija lahko dovoli uporabo stopnje kreditnega tveganja 0% za terjatve v domači valuti do lastne države, a le pod pogojem, da terjatev tudi financira v domači valuti. Enako velja za terjatve do druge države v valuti te države, pod pogojem, da je terjatev tudi financirana v valuti te države.

Za banke se lahko uporabi stopnja kreditnega tveganja, ki je za eno kategorijo slabša od stopnje kreditnega tveganja za državo. Izjema so banke, ki imajo sedež v državah s stopnjo kreditnega tveganja 100% oziroma 150% - v tem primeru je stopnja kreditnega tveganja bank enaka stopnji kreditnega tveganja njihovih držav. Druga možnost določitve stopnje kreditnega tveganja za banke je na podlagi samostojnega zunanjskega ratinga bank.

Za podjetja v do sedaj veljavnih Baselskih standardih velja, da so uvrščena v najslabši razred, ne glede na njihovo dejansko boniteto, zato novi sporazum prinaša bistveno spremembo, saj za vsa podjetja dopolni do sedaj veljavno stopnjo tehtanja 100%. Z uvedbo dodatnih stopenj tveganja, 20% oziroma 50% za podjetja z visoko boniteto in 150% za najslabše ocenjena podjetja, se tudi zanje določajo stopnje kreditnega tveganja na podlagi samostojnega zunanjskega ratinga bank. Stopnje kreditnih tveganj so predstavljene v tabeli 1.

Tabela 1: Stopnje kreditnih tveganj za državo, banko in podjetja

Ocena	AAA do AA-	A+ do A-	BBB+ do BBB-	BB+ do BB-	pod B-	nerangirano
Stopnja za državo	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Stopnja za banko	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Stopnje za podjetja	20%	50%	100%	100%	150%	100%

Vir: Janevska, Rotovnik, 2002, str. 3-4.

V okviru izpostavljenosti do majhnih dolžnikov predlog Novega kapitalskega sporazuma predvideva 40% stopnjo tehtanja na stanovanjske hipoteke (namesto obstoječih 50%) in 75% stopnjo kreditnega tveganja na druge terjatve, pri čemer morajo biti izpolnjeni določeni kriteriji (npr. celotna izpostavljenost banke do te osebe ali skupine oseb mora biti manjša od 1 milijona evrov). Obravnava zunajbilančnih postavk ostaja v novem predlogu nespremenjena z nekaj izjemami.

ii. Pristop, ki temelji na internih ratingih (IRB pristop)

Pristop, ki temelji na internih ratingih je namenjen razvitejšim bankam z visoko stopnjo kreditnega tveganja in mednarodno aktivnim bankam. Odpravlja glavno pomanjkljivost standardiziranega pristopa, pri katerem se kreditno tveganje tehta s petimi utežmi, medtem ko IRB pristop izhaja iz večje diferenciacije tveganj. Bistvo tega pristopa je v lastni oceni komitentov in tveganj, ki jim je banka izpostavljena. Zato morajo banke pridobiti soglasje nadzorne institucije na podlagi določenih izpolnjenih kriterijev (sistem internih ratingov, proces upravljanja s tveganji, natančnost in celovitost informacij itd.).

V okviru IRB pristopa predlog Novega kapitalskega sporazuma določa osnovne skupine izpostavljenosti (države (Sovereign exposures), banke (Banks exposures), podjetja (Corporate exposures), majhni dolžniki (Retail exposures), majhna in srednje velika podjetja (Small and medium enterprises – SME exposures), izpostavljenost iz naslova lastniških instrumentov v bančni knjigi (Equity exposures), izpostavljenost iz trgovalne knjige (Trading book exposures), izpostavljenost iz naslova naložb v povezanih osebah (Investments in related entities exposures), listinjenje¹¹ (Securitised assets exposures), posebni posojilni aranžmaji (Specialised lending exposures) ter odkupljene terjatve (Purchased receivables exposures)), na katere banka razdeli izpostavljenosti, ki izvirajo iz bančne knjige (banking book). Predlog sporazuma podaja definicije za posamezne skupine, na podlagi katerih se opravi klasifikacija izpostavljenosti. Za vsako izmed skupin predlog predvideva posebno metodologijo za izračun kapitalskih zahtev v okviru IRB pristopa.

IRB pristop opredeljuje tri komponente tveganja, ki predstavljajo glavne vhodne podatke za metodologije v okviru IRB pristopa:

- PD - verjetnost neplačila (probability of default) - ocena verjetnosti, da dolžnik ne bo poravnal svoje obveznosti na podlagi kvantitativnih informacij (računovodski izkazi) in kvalitativnih informacij (ocena kakovosti managementa dolžnika, lastniška struktura). V predlogu sporazuma znaša časovni horizont za oceno PD eno leto.

¹¹ Listinjenje, kjer banka na podlagi enega ali več kreditov, ki zanje predstavljajo vir kreditnega tveganja, izda vrednostne papirje in jih proda investitorjem na kapitalskih trgih.

- LGD - verjetna izguba v primeru neplačila (loss given default) - izraženo v odstotku od izpostavljenosti (upošteva zavarovanja, prednostne pravice) za vsak posamezni interni rating.
- EAD - izpostavljenost ob neplačilu (exposure at default) - izraža dejavnik odvisnosti velikosti izgube od zneska izpostavljenosti banke v trenutku neplačila (praviloma je enaka nominalnemu znesku, v primeru odprtih kreditnih linij pa je potrebno upoštevati tudi pričakovane prihodnje odlive z naslova neizkoriščenega dela kreditne linije).

Novi kapitalski sporazum predvideva dva pristopa v okviru IRB pristopa glede na način pridobitve vhodnih podatkov:

1. Osnovni pristop (foundation approach)

- PD - banka sama oceni PD;
- LGD - banka oceni z uporabo standardiziranih pravil, ki jih postavi nadzorna institucija – osnovo predstavljajo značilnosti transakcije z upoštevanjem obstoja in vrste zavarovanja;
- EAD - banka oceni z uporabo standardiziranih pravil, ki jih postavi nadzorna institucija.

2. Naprednejši pristop (advanced approach)

- PD, LGD in EAD oceni banka sama na podlagi trdnih podatkov in analize, ki jo je moč preverjati tako v banki kot s strani nadzorne institucije.

V okviru IRB pristopa je potrebno pri ugotavljanju izpostavljenosti tveganju oziroma pri izračunu funkcije tveganja – uteži, ki se izračuna kot kontinuirano funkcijo vhodnih podatkov, upoštevati tudi:

- zapadlost obveznosti (maturity) – kratkoročne obveznosti so manj tvegane;
- koncentracija izpostavljenosti do dolžnikov oziroma skupine povezanih dolžnikov (granularity) – večja diverzifikacija portfelija, manjše tveganje.

Novi kapitalski sporazum obravnava tudi tehnike za upravljanje s kreditnim tveganjem. V zvezi s tem določa minimalne kriterije, ki morajo biti izpolnjeni za priznanje zavarovanja (nizka korelacija za osnovno izpostavljenost, trdna pravna podlaga, mehanizmi notranjih kontrol, politika upravljanja s tveganji, vrednotenje, nizka koncentracija itd.). Zavarovanja, ki se lahko uporabljajo pri zmanjševanju kreditnega tveganja so:

1. Finančna zavarovanja (financial collateral):

- v okviru standardiziranega in osnovnega IRB pristopa za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje se kot primerna zavarovanja štejejo gotovina in depoziti pri banki, dobro ocenjeni vrednostni papirji, lastniški vrednostni papirji, ki so ali vključeni v glavne borzne indekse ali kotirajo na priznanih borzah, vzajemni skladi;

- v okviru naprednejšega IRB pristopa ni omejitev glede zavarovanj, ki se upoštevajo za zmanjševanje kreditnih tveganj.
- 2. Materialna zavarovanja (physical collateral):
 - v okviru standardiziranega in osnovnega IRB pristopa se za zmanjšanje kreditnega tveganja upoštevajo stanovanjske hipoteke z utežjo 40% ter komercialne hipoteke z utežjo 50%, če izpolnjujejo stroge kriterije, ki pa jih bo v praksi težko izpolniti;
 - v okviru naprednejšega IRB pristopa ni omejitev glede uporabe materialnih zavarovanj za zmanjšanje kreditnega tveganja.
- 3. Garancije in kreditni derivativi – gre za nepreklicna zavarovanja, ki se nanašajo na točno določeno izpostavljenost.
- 4. Bilančni pobot (On-balance sheet netting) – izpolnjeni morajo biti določeni kriteriji (pravna podlaga, določljivost terjatev in obveznosti, ki so predmet pogodbe, spremljanje in kontrola izpostavljenosti na neto osnovi itd.).

Predlog Novega kapitalskega sporazuma predvideva dva pristopa k obravnavi zavarovanja (collateral):

1. *Preprostejši pristop* (simple approach) je primeren za banke, ki v manjši meri uporabljajo zavarovanja, saj omogoča manjše kapitalske olajšave kot zahtevnejši pristop. Nadaljuje dosedanji pristop substitucije (zamenjava uteži osnovne izpostavljenosti z utežjo zavarovanja) iz dosedanjega Kapitalskega sporazuma z uvedbo praga v višini 20% pri tehtanju zavarovanj (razen v izrecno določenih primerih oziroma pogojih).
2. *Zahtevnejši pristop* (comprehensive approach) zahteva dnevno vrednotenje in vzdrževanje kritija. Ta pristop pri izračunu kapitalskih zahtev temelji na uporabi t.i. 'haircuts'. Le-ti omogočajo upoštevanje razlike med vrednostjo izpostavljenosti in vrednostjo zavarovanja, ki nastane med časom, ko bi stranka morala poravnati svojo obveznost, vendar tega ne stori, in časom, ko banki uspe unovčiti zavarovanje. T.i. 'haircuts' se nanašajo na osnovno izpostavljenost (exposure haircuts), zavarovanje (collateral haircuts) in valutno neusklajenost med osnovno izpostavljenostjo in zavarovanjem (FX haircuts). Predlog novega sporazuma predvideva dve vrsti 'haircutsov':
 - a. *standardizirani*, ki jih definira Baselski odbor za bančni nadzor v odvisnosti od vrste in bonitete instrumenta, izdajatelja, preostale zapadlosti ter
 - b. *'haircuts' na podlagi lastnih internih modelov tržnih tveganj*, ki bodo pridobili soglasje nadzorne institucije.

Banke, ki se bodo odločile za IRB pristop, ne bodo smele uporabljati preprostejšega pristopa za obravnavo zavarovanj.

Meritve tržnih tveganj niso spremenjene. Novost je obravnavanje operativnih tveganj, kjer naj bi banke namenile 12 – 15% regulativnega kapitala za pokrivanje operativnih tveganj. Na

podlagi analize so se odločili, da bodo v prvi steber vključili tudi *minimalne kapitalske zahteve za operativno tveganje*, medtem ko se bodo nekatera ostala tveganja, kot sta obrestno tveganje za bančne postavke in likvidnostno tveganje, obravnavala v okviru drugega in tretjega stebra Novega kapitalskega sporazuma. Tudi pri obravnavi operativnih tveganj sporazum predvideva posebno metodologijo merjenja, in sicer tri pristope: enostaven pristop (basic indicator approach), standardiziran pristop (the standardised approach) in pristop AMA (advanced measurement approaches).

Enostaven pristop predvideva en sam kazalnik operativnega tveganja za celotno bančno poslovanje in se konceptualno ne razlikuje od tistega, predstavljenega leta 1988, ob sprejetju Prvega Baselskega sporazuma. Banke, ki bodo uporabljale enostaven pristop, morajo imeti kapital za operativno tveganje enak produktu med predpisanim odstotkom (α), ki ga predpiše Odbor za bančni nadzor, in indikatorjem izpostavljenosti (do nadaljnega bruto dohodek¹²):

$$K_{BIA} = EI * \alpha$$

(K_{BIA} = Kapitalska zahteva)

Standardni pristop predvideva različne indikatorje za različne vrste bančnih poslov, ki se razdelijo v osem poslovnih področij (glej tabelo 2 na strani 20). Kapitalska zahteva se izračuna za vsako področje tako, da se bruto dohodek pomnoži z beta-faktorjem, ki se nanaša na to poslovno področje. Na koncu se posamezni produkti seštejejo.

¹² Indikator oziroma bruto dohodek (gross income) predstavlja oceno poslovnih operacij in je seštevek neto obrestnega prihodka in neto neobrestnega prihodka.

Tabela 2: Poslovna področja, indikatorji in beta-faktorji za izračun kapitalske zahteve za operativno tveganje po standardiziranem pristopu

Poslovno področje	Indikator	Beta faktor v %
Corporate finance	Gross income	18%
Trading and sales	Gross income	18%
Retail Banking	Gross income	12%
Commercial banking	Gross income	15%
Payment and settlement	Gross income	18%
Agency services and custody	Gross income	15%
Asset management	Gross income	12%
Retail Brokerage	Gross income	12%

Vir: Janevska, Rotovnik, 2002, str. 12.

AMA pristop temelji na ocenah operativnega tveganja, do katerih bodo banke prišle same s pomočjo svojih internih metod merjenja le-tega. To pomeni, da bodo uporabljale outpute svojih internih sistemov merjenja, ki pa bodo morali ustrezati kvantitativnim in kvalitativnim standardom Baselskega odbora. Kvalitativni standardi se nanašajo na okolje upravljanja z operativnim tveganjem, procese in poskuse nadzora tveganja, kvantitativni standardi pa morajo zagotoviti, da se bodo vsi podatki o izgubi banke lahko porazdelili med poslovna področja in vrste dogodkov, ki jih bo opredelil Odbor za bančni nadzor.

Za uporabo posameznega pristopa bo morala banka izpolnjevati določene kriterije. Mednarodne banke in banke z večjo operativno izpostavljenostjo bodo morale uporabljati zahtevnejša pristopa, od enostavnega. Banke, ki bodo enkrat začele uporabljati določen pristop, le-tega ne bodo mogle zamenjati za lažjega.

Podlaga za upravljanje z operativnimi tveganji je deset načel, ki je glede na področja, ki se jih dotikajo, združenih v štiri skupine:

- *Razvoj ustreznega okolja za upravljanje operativnih tveganj*: prepoznavnost operativnih tveganj s strani managementa, redno preverjanje (notranja kontrola) upravljanja z operativnimi tveganji, odgovornost managementa za primerno upravljanje z operativnimi tveganji.
- *Identifikacija, ocenjevanje, spremljanje in nadzor/blazenje operativnih tveganj*: banka mora prepoznati in oceniti operativna tveganja, uveljaviti proces rednega spremljanja operativnih tveganj, izdelati postopke, procese in procedure za nadzor in blaženje

operativnih tveganj in imeti mora krizne načrte poslovanja v primeru nastopa dogodka, ki se šteje pod operativno tveganje.

- *Vloga nadzornikov*: princip govori o pravicah (zahteva o izdelavi učinkovitih smernic za prepoznavo, spremljavo in nadzor operativnih tveganj) in dolžnostih (redni nadzor bančne poslovne politike, postopkov in procesov, ki so v zvezi z upravljanjem z operativnimi tveganji) nadzornih organov.
- *Vloga razkritja*: banka mora razkriti vsem svojim poslovnim partnerjem in udeležencem na trgu njen pristop k upravljanju z operativnimi tveganji.

3.2.2 Drugi steber

Drugi steber Novega kapitalskega sporazuma se nanaša na vsa tveganja s katerimi se banka sooča, ne glede na to ali je za njih dana kapitalska zahteva ali ne. Procesi revizijskih pregledov od domačih regulatornih organov zahtevajo, da zagotovijo, da ima vsaka banka zanesljiv notranji proces ocenjevanja potrebnega kapitala, osnovanega na natančni oceni tveganj, ki jim je izpostavljena. Namen drugega stebra je tudi izboljšati sodelovanje med bankami in regulatorji.

Vsebina drugega stebra je definirana s **štirimi osnovnimi načeli regulatornega nadzora**:

1. Banke morajo imeti vzpostavljene interne sisteme za ocenjevanje kapitala, ki ustreza tveganjem, ki jim je banka izpostavljena. Prav tako morajo imeti banke izdelano strategijo za vzdrževanje potrebnega kapitala.
2. Nadzorniki morajo preverjati in vrednotiti interne ocene kapitalske ustreznosti banke glede na tveganja, ki jim je banka izpostavljena. Prav tako morajo preverjati učinkovitost strategije in kako banke izpolnjujejo minimalne kapitalske zahteve.
3. Banke morajo znesek kapitala prilagoditi tako, da vedno poslujejo nad regulatornim kapitalskim minimumom.
4. Nadzorniki morajo ukrepati takoj, ko se pojavi možnost, da kapital banke pade pod raven, ki je ocenjena za ustrezno.

Ena od sestavin drugega stebra je na primer upravljanje z **obrestnim tveganjem**, katerega viri so:

- tveganje časovne neusklajenosti spremembe obrestne mere na aktivni in pasivni strani bilance (mismatch risk),
- tveganje spremembe nagiba krivulje donosnosti (yield curve risk),
- tveganje, da se obrestna mera instrumenta ne bo gibala v skladu s splošno ravniyo obrestnih mer z enako ali podobno zapadlostjo (basis risk) in
- tveganje, da se bodo imetniki opcij zaradi spremembe obrestne mere odločili za izvrševanje opcije (option risk).

Za merjenje obrestnega tveganja iz bančnih postavk predlog Novega kapitalskega sporazuma predvideva tri modele :

- 'gap analysis' – model za merjenje 'mismatch risk-a', ki primerja aktivno in pasivno stran bilance stanja in ugotavlja časovno neuskklajenost;
- 'earnings simulations' – model, s katerim banka oceni spremembe v dohodkovnih in stroškovnih postavkah zaradi spremembe obrestnih mer in iz tega učinek na dobiček;
- 'economic value of equity' – model, s katerim banka oceni spremembe v vrednostih sredstev, obveznosti zaradi spremembe obrestnih mer in iz tega učinek na bilančno vrednost banke.

3.2.3 Tretji steber

Namen tretjega stebra Novega kapitalskega sporazuma je spodbuditi tržno disciplino prek obsežnejšega poročanja bank. S pomočjo tega naj bi tržni subjekti bolje poznali profil tveganja posameznih bank in ustreznost njihove kapitalske pozicije. Novi sporazum tako izpostavi pomembnost razkritja podatkov in poda predloge na več področjih, kot na primer proces določanja kapitalskih zahtev, spremljanje tveganj ipd. Tretji steber naj bi bil vzvod za varnost in transparentnost celotnega sistema.

Določila tretjega stebra banke lahko izpolnijo tako skozi računovodska razkritja kot preko interneta ali javnih razkritij podatkov. Razkritja naj bi se izvajala na polletni osnovi, razen če gre za zadeve širšega značaja (kot so recimo razkritja v zvezi z upravljanjem s tveganjem). Slednje naj bi se razkrivale enkrat letno. Velike mednarodne banke naj bi razkrivale podatke o kapitalskih zahtevah na četrtletni osnovi. Pomembno je vedeti, da se razkritja nanašajo na konsolidiran nivo bank v skupini, kar pomeni, da posameznim bankam v skupini ni potrebno izpolnjevati zahtev tretjega stebra.

Kvalitativna razkritja so prav tako pomembna kot kvantitativna. Banka mora razkriti politiko in cilje upravljanja s tveganjem za vsako področje tveganja (kreditno tveganje, tržno tveganje itd.), in sicer:

- strategijo in procese dela;
- strukturo in organizacijo upravljanja s tveganjem;
- obseg in varstvo sistema merjenja in poročanja o tveganju;
- politiko varovanja pred tveganji.

S tretjim stebrom Predloga novega kapitalskega sporazuma sem zaključila razlago kapitalske ustreznosti in standardov, ki jo določajo. Naslednje poglavje je namenjeno proučevanju kapitalske ustreznosti bank, kako banke upoštevajo standarde ter kako so standardi vplivali na njihovo poslovanje in tudi na delovanje gospodarstev na splošno.

4. PROUČEVANJE STOPENJ KAPITALSKE USTREZNOSTI BANK

4.1 Študije o vplivu Baselskih standardov

4.1.1 Kapitalske zahteve in obnašanje bank: vpliv Baselskega sporazuma

Študija "Capital Requirements and Bank Behaviour: The Impact of The Basel Accord" (Jackson Patricia et al., 1999) ponuja empirične dokaze o vplivu Baselskega sporazuma iz leta 1988. Najprej avtorji proučujejo vprašanje, ali je sprejetje fiksnih minimalnih kapitalskih zahtev spodbudilo banke, da vzdržujejo višje koeficiente kapitalske ustreznosti, kot če tega sporazuma ne bi bilo, ter ali je na povečanje koeficientov kapitalske ustreznosti vplivalo povečanje kapitala ali zmanjšanje kreditov. Nadalje ugotavljajo, ali so fiksne kapitalske zahteve spodbudile banke k prevzemanju višjega tveganja glede na dani kapital ter ali so banke umetno povečale koeficiente kapitalske ustreznosti z zamenjavo ene oblike tveganih sredstev z drugo znotraj iste stopnje za tehtanje tveganosti ali s pomočjo drugih oblik kapitalske arbitraže. Nazadnje proučijo še možen vpliv fiksnih kapitalskih zahtev na gospodarstvo (skozi zmanjšanje kreditov), konkurenčnost med bankami ter med bankami in drugimi finančnimi posredniki.

Študija je osnovana na podatkih o kapitalski ustreznosti držav G-10, ki so jih avtorji dobili iz baze Odbora za bančni nadzor ter na podlagi empiričnih raziskav raznih teoretikov in raziskovalnih inštitutov centralnih bank in nadzornih organov iz držav G-10.

Ali je sprejetje fiksnih minimalnih kapitalskih zahtev spodbudilo banke, da vzdržujejo višje koeficiente kapitalske ustreznosti, kot če tega sporazuma ne bi bilo? Splošno sporočilo empirične literature in podatkov je, da so fiksne minimalne kapitalske zahteve v državah G-10 *povišale količnike kapitalskih ustreznosti*. Še najbolj se je to poznalo pri slabo kapitaliziranih bankah, ki so strmo povišale količnik kapitalske ustreznosti takoj po uveljavitvi Baselskih standardov. Avtorji v študiji opozorijo tudi na druge možnosti, ki bi lahko prav tako vplivale na spremenjeno obnašanje bank, saj iz podatkov, ki so bili na voljo, ni razvidno, ali je to obnašanje neposredno posledica novo uveljavljenih Baselskih standardov. Ena izmed takšnih možnosti je pritisk s strani trgov in investitorjev, ki zahtevajo določeno stopnjo varnosti za svoje naložbe.

Banka lahko poveča koeficient kapitalske ustreznosti na dva načina, to je s povečanjem števca (ravni regulatornega kapitala) ali z zmanjšanjem imenovalca (tveganju prilagojene aktive). Tveganju prilagojena aktiva pa se, prav tako na dva načina, lahko zmanjša z zmanjšanjem

aktivnih postavk in/ali z zamenjavo bolj tveganih postavk z manj tveganimi. Glede na te ugotovitve so si avtorji postavili dve novi vprašanji:

Ali je na povečanje koeficientov kapitalske ustreznosti vplivalo povečanje kapitala ali zmanjšanje kreditov – tveganjem prilagojene aktive? Obstajajo nekateri dokazi, da so zahteve o višji kapitalski ustreznosti v določenih obdobjih poslovnega cikla v Združenih državah Amerike in na Japonskem zmanjšale ponudbo kreditov in s tem vplivale na slabše poslovanje v posameznih sektorjih gospodarstva. V večini primerov pa so se banke na nove kapitalske zahteve odzvale tako, kot je bilo zanje stroškovno najbolj učinkovito. Torej, v primeru razcveta, če gledamo po obdobjih poslovnega cikla, je za banko cenejše povečanje delniškega kapitala, v primeru upadanja gospodarskih aktivnosti pa jim je lažje zmanjšati kreditiranje.

Ali so fiksne kapitalske zahteve spodbudile banke k prevzemanju višjega tveganja glede na kapital? Nekateri teoretični razprave so namigovale na možnost, da so banke zamenjale manj tvegana sredstva z bolj tveganimi, saj daje razdelitev stopenj tveganja v Baselskem sporazumu dovolj velike možnosti za substitucijo manj tvegane premoženja z bolj tveganim znotraj posamezne stopnje tveganja. To idejo so analizirali Koehn in Santomero (1980) ter Kim in Santomero (1988), ki so s preprostim premoženjskim modelom dokazali, da je takšna substitucija mogoča. Ker pa je bilo hkrati dokazano, da se je tveganost premoženja povečala tudi tistim bankam, ki so bile dovolj kapitalizirane že pred Baselskim sporazumom, ni nobenega zanesljivega dokaza, da naj bi Baselski sporazum vplival na povečanje tveganja bančnega premoženja.

Ali so banke umetno povečale koeficiente kapitalske ustreznosti z zamenjavo ene oblike tveganih sredstev z drugo znotraj iste stopnje za tehtanje tveganosti ali s pomočjo drugih oblik kapitalske arbitraže? Inovacije na področju novih tehnik so bankam omogočile arbitražo med ekonomskim kapitalom, za katerega banke sklepajo, da ga morajo držati z namenom zavarovanja nekaterih kreditov (dejanskim ekonomskim tveganjem premoženja), in kapitalom, ki ga zahtevajo nadzorni organi (Baselsko mero za tveganje). S takšnim ravnanjem banke povečajo tveganje relativno na minimalno raven kapitala. Najpogosteje uporabljena oblika kapitalske arbitraže je sekuritizacija, izdaja s sredstvi zavarovanih obveznic privatnim investitorjem, ki je v Združenih državah Amerike naraščala eksponentno in je bila značilna za največje banke.

Ali so imele fiksne kapitalske zahteve kakšen makroekonomski vpliv (zmanjšanje kreditov)? Razlog, da so si avtorji postavili to vprašanje, je možnost, da bi lahko imele banke v določenih obdobjih težave pri izpolnjevanju fiksne minimalne kapitalske zahteve in bi bile prisiljene zmanjšati ponudbo kreditov gospodarstvu. Pri tem bi še najbolj trpela mala podjetja,

ki spadajo v bolj tvegan sektor in zaradi tega težko najdejo alternativne finančne vire. Obstajajo namreč dokazi, da se je v določenih obdobjih dejansko zmanjšala ponudba kreditov, vendar pa je težko zaključiti, da se je to zgodilo zaradi izpolnjevanja kapitalskih zahtev s strani bank.

Za vprašanja, ali so fiksne kapitalne zahteve vplivale na konkurenčnost bank glede na ostale finančne posrednike in ali je Baselski sporazum zmanjšal neenakosti med bankami, iz razpoložljivih podatkov ni mogoče podati zadovoljivega sklepa.

4.1.2 Kvantitativne študije učinkov Novega kapitalnega sporazuma (Quantitative Impact Studies of New Basel Capital Accord)

Prvi krog t.i. kvantitativne študije učinkov Novega kapitalnega sporazuma (Quantitative Impact Survey of New Basel Capital Accord, krajše QIS) je bil izveden že leta 2000. Študija je bila zelo omejena, pokazala pa naj bi primernost smernic zapisanih v Drugem posvetovalnem dokumentu (Second Consultative Paper – CP2) (Results of the Second Quantitative Impact Study, 2001, str. 1).

Druga kvantitativna študija učinkov (Second Quantitative Impact Study (QIS2))

V letu 2001 se je Odbor za bančni nadzor v sodelovanju z bankami iz celega sveta ponovno lotil obsežne kvantitativne študije učinkov Novega kapitalnega sporazuma (QIS2). Drugi krog se je začel aprila 2001, banke pa so morale svoje rezultate oddati nacionalnim nadzornim organom v elektronski obliki do 1. junija 2001. Njegov namen je bil oceniti posledice predlaganih novosti v okviru prvega stebra (Pillar I – Minimum capital requirements), torej pri izračunu kapitalskih zahtev za kreditno in operativno tveganje na kapitalno ustreznost bank, upoštevaje različne profile tveganosti bank ter različen obseg uporabe tehnik za zmanjševanje tveganj.

Banke so v okviru študije izračunavale kapitalne zahteve, izvedene po pristopih, predvidenih v Novem kapitalnem sporazumu, in tiste, izvedene po pristopu iz do sedaj veljavnih standardov. Ob uporabi določenega portfelja (podjetja, medbančni posli, majhni dolžniki ipd.) so morale ugotoviti, ali nova pravila zanje pomenijo povečanje ali zmanjšanje kapitalskih zahtev za posamezno vrsto tveganja ter oceniti prispevek posameznih kapitalskih zahtev k skupnemu potrebnemu regulatornemu kapitalu bank.

Pri analizi rezultatov so bile banke razdeljene v dve skupini, in sicer skupina velikih, mednarodno aktivnih bank, katerih temeljni kapital predstavlja najmanj 3 milijarde EUR (G1), ter skupina vseh drugih bank (G2). Posebej so ugotavljali še rezultate za banke iz EU, za

katere bodo nova kapitalska pravila zavezujoča preko zahteve po implementaciji evropske direktive o regulatornem kapitalu, ter skupino "Ostali"¹³, kamor spadajo države, ki niso ne članice skupine G-10 in tudi ne Evropske unije. Od velikih mednarodnih bank so zahtevali, da so v svoje izračune vključile vsaj 80% izpostavljenosti celotne bančne skupine oziroma njihovega kreditnega portfelja, da bi bil vzorec čim bolj reprezentativen. Vse transakcije znotraj skupine pa so se izključile.

V študiji QIS2 je sodelovalo več kot 138 bank iz 25-ih držav. Od tega je kar 127 bank uporabilo standardizirani pristop, 55 jih je uporabilo osnovni IRB pristop, le 22 bank pa je bilo doraslih za uporabo naprednega IRB pristopa.

Banke naj bi uporabljale vsaj standardiziran in osnovni IRB pristop, vključile pa so lahko ustrezne podatke za leto 2000 ali prvo četrtletje leta 2001. Vprašalnik je bil razdeljen na tri področja (Quantitative Impact Study (QIS), 2001):

1. Prvo področje: banka poda svoje osnovne podatke (velikost, velikost osnovnega kapitala, bonitetno oceno, itd.), izračuna kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem in IRB pristopu in kapitalske zahteve za operativno tveganje vsaj po enostavnem in standardiziranem pristopu.
2. Drugo področje: zahteva podrobnosti o standardiziranem pristopu za kreditno tveganje.
3. Tretje področje: zahteva podrobnosti o IRB pristopu za kreditno tveganje od tistih bank, ki izpolnjujejo zahteve za uporabo tega pristopa in so ga tudi sprejele.

Rezultati drugega kroga študije vsekakor niso navdušili snovalcev novih kapitalskih pravil: uporaba standardiziranega pristopa in osnovnega pristopa, ki temelji na internih ratingih (IRB foundation approach), naj bi v povprečju rezultirala v višjih kapitalskih zahtevah kot uporaba obstoječega načina izračuna kapitalskih zahtev, kar je razvidno tudi iz tabele 3 na strani 27.

¹³ To so naslednje države: Avstralija, Brazilija, Bolgarija, Češka, Čile, Kitajska, Hong Kong, Madžarska, Indija, Indonezija, Koreja, Malezija, Malta, Norveška, Filipini, Poljska, Rusija, Savdska Arabija, Singapur, Slovaška, Južna Afrika, Tanzanija, Tajska in Turčija.

Tabela 3: Relativna sprememba v kapitalskih zahtevah ob uporabi predloga CP2

	Standardizirani pristop		Osnovni IRB pristop		Napredni IRB pristop	
	Kapitalske zahteve	Celotna sprememba	Kapitalske zahteve	Celotna sprememba	Kapitalske zahteve	Celotna sprememba
G10 G1	6%	18%	14%	24%	-5%	5%
G2	1%	13%				
EU G1	6%	18%	10%	20%	-1%	9%
G2	1%	11%				
Ostali G1 in G2	5%	17%				

Vir: Results of the Second Quantitative Impact Study, 2001, str. 1.

Minimalne kapitalske zahteve za kreditno tveganje naj bi bile višje kar za 14%, ob upoštevanju kapitalskih zahtev za operativno tveganje pa naj bi bil celoten porast zahtevanega kapitala kar 24% (glej tabelo 4 na strani 28).

Dodatna kvantitativna študija učinkov Novega kapitalskega sporazuma QIS2.5 (Results of Quantitative Impact Study 2.5, 2002)

Zaradi zastrašujočih rezultatov študije QIS2, je posebna skupina Odbora za bančni nadzor izvedla še dodatno kvantitativno študijo (QIS2.5), v kateri je manjše število sodelujočih bank izračunavalo kapitalske zahteve za kreditno tveganje ob upoštevanju nekoliko manj konzervativnih predpostavk glede funkcije stopenj kreditnega tveganja, tehnik za zmanjševanje kreditnega tveganja ipd.

Baselski odbor je na osnovi študije učinkov laže in pravilneje določil smer sprememb predloga nove kapitalske ureditve. Študija QIS2.5 je namreč pokazala, da bi uporaba pristopa, ki temelji na internih ratingih, ob manjših spremembah bankam lahko prinesla zmanjšanje kapitalskih zahtev za kreditno tveganje glede na obstoječe stanje (v povprečju za 8%). Po upoštevanju na novo definiranih kapitalskih zahtev za operativno tveganje bi torej skupni zahtevani kapital ostal na približno enaki ravni, kar je v skladu z zastavljenim ciljem Baselskega odbora (tabela 4 na strani 28).

Tabela 4: Relativna sprememba kapitalskih zahtev glede na obstoječe stanje.

	Rezultat QIS2	Rezultat QIS2.5
Kap.zahteve za kreditno tveganje	+14%	-8%
Skupne kapitalske zahteve	+24%	+2%

Vir: Results of Quantitative Impact Study 2.5. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2002, str. 3.

K povprečnemu zmanjšanju kapitalskih zahtev za kreditno tveganje naj bi največ prispevale spremembe zahtev pri obravnavi portfelja podjetij in prebivalstva oz. drugih majhnih dolžnikov. Spremembe kapitalskih zahtev za kreditno tveganje po posameznih portfeljih so prikazane v tabeli 5.

Tabela 5: Relativna sprememba kapitalskih zahtev za kreditno tveganje glede na obstoječe stanje

<i>Portfelj</i>	Relativna sprememba kap. zahtev za kreditno tveganje po QIS2	Relativna sprememba kap. zahtev za kreditno tveganje po QIS2.5
Podjetja	+14%	-4%
Države	+3%	+2%
Banke	+4%	+4%
Majhni dolžniki (<i>retail</i>)	-7%	-9%
Skupaj	+14%	-8%

Vir: Results of Quantitative Impact Study 2.5. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2002, str. 4.

Tretja kvantitativna študija učinkov (QIS3 - Third Quantitative Impact Study) (Janevska, Rubin, 2002)

V oktobru 2002 je Baselski odbor za bančni nadzor izdal navodila za izvedbo tretjega kroga kvantitativne študije učinkov oziroma analize posledic novega kapitalskega sporazuma na kapitalsko ustreznost bank. Tretja kvantitativna študija prav tako raziskuje vpliv novih pravil v okviru prvega stebra nove kapitalske ureditve, natančneje rezultate uporabe različnih možnih pristopov za določitev kapitalskih zahtev za kreditno in operativno tveganje.

Proces QIS3 je vodila in koordinirala delovna skupina v okviru Baselskega odbora, v študiji pa so sodelovale banke in njihovi nadzorniki iz vsega sveta - v tretji krog je bilo vključenih več kot 250 bank iz preko 50 držav. Študija je obdržala prvotno delitev držav na dve skupini G1 in G2, pravila za njeno izvedbo pa so dopolnili tako, da so morali uporabljeni podatki bank v obeh skupinah pokrivati vsaj 80% njihovega kreditnega portfelja.

Študijo QIS3 sestavljata dva paketa dokumentov, ki se med seboj razlikujeta glede zahtevnosti pristopa, ki ga banka izbere za izračun kapitalskih zahtev:

- obširnejši paket, ki je večji in namenjen bankam, ki so uporabljale tako standardiziran pristop kot pristop, ki temelji na internih ratingih pri izračunu kapitalskih zahtev za kreditna tveganja oziroma najbolj zahteven pristop z internimi modeli pri izračunu kapitalskih zahtev za operativna tveganja,
- standardiziran paket, ki je manjši in namenjen bankam, ki so uporabljale samo standardiziran pristop pri izračunu kapitalskih zahtev za kreditna tveganja ter enostaven ali standardiziran pristop pri izračunu kapitalskih zahtev za operativna tveganja.

Ne glede na paket, po katerem so banke računale kapitalske zahteve, študijo sestavljajo trije sestavni deli: vprašalnik v obliki Excelovih datotek, navodila za izpolnjevanje vprašalnikov, s katerimi želi Baselski odbor zagotoviti doslednost pri izpolnjevanju vprašalnikov, in tehnična navodila, ki natančno pojasnjujejo predlagane minimalne kapitalske zahteve, ki izhajajo iz prvega stebra novega kapitalskega sporazuma.

Vprašalniki, podani v obliki Excelovih datotek, so bili oblikovani tako, da so od bank zahtevali čim manj ročnih vnosov, hkrati pa so nadzornim institucijam omogočali preverjanje skladnosti in doslednosti podatkov. Osnovo vprašalnikov predstavlja t.i. *podatkovni delovni list*, kamor so banke vnesle največ podatkov, ki so jih razvrstile v skupine izpostavljenosti, kot jih določa Basel II: države, banke, podjetja, majhni dolžniki, majhna in srednje velika podjetja, izpostavljenost iz naslova lastniških instrumentov v bančni knjigi, izpostavljenost iz trgovalne knjige, izpostavljenost iz naslova naložb v povezanih osebah, listinjenja, posebni posojilni aranžmaji in odkupljene terjatve. Ni nujno, da je bilo vseh enajst definiranih skupin izpostavljenosti relevantnih za vse banke, kar še posebej velja za banke, ki so izbrale standardiziran paket v okviru QIS3, ki nekaterih izmed teh skupin niti ne predvideva (listinjenje, posebni posojilni aranžmaji ter odkupljene terjatve). V tako definirane skupine so morale banke razvrstiti podatke o svojih izpostavljenostih, kar je predstavljalo osnovo za izračun tveganju prilagojene aktive.

Predlog novega kapitalskega sporazuma pri izračunu kapitalskih zahtev za kreditno tveganje predvideva vrsto diskrecij na nacionalni ravni in pušča nadzornim institucijam odprte roke pri izbiri ustrezne odločitve. Zaradi posebnosti in razlik med državami v določenih segmentih je

nemogoče podati univerzalni pristop oziroma definirati enovite rešitve za izračun kapitalskih zahtev. V takšnih primerih Baselski odbor za bančni nadzor predvideva več opcij, izmed katerih posamezne nadzorne institucije izberejo tisto, ki je najbolj primerna za njihov bančni sistem. Zato je bil h QIS3 priložen še poseben del, ki vsebuje področja nacionalnih diskrecij, ki jih predvideva predlog novega kapitalskega sporazuma.

Banke so v Excelove tabele vnašale podatke o stanju ob koncu prvega oz. drugega četrletja leta 2002, torej o stanju na dan 31. marca ali 30. junija 2002. Podatki so morali biti izraženi v najbolj primerni valuti, zabeležen je moral biti tudi tečaj, poročevalska valuta/evro, na izbrani datum.

a) Rezultati QIS3 za Evropsko unijo (Review of the Capital Requirements for Credit Institutions and Investment Firms, Third Quantitative Impact Study: EU Results, 2003)

Evropska komisija je sodelovala pri študiji QIS3 in z namenom, da bi proučila vpliv Novega kapitalskega sporazuma na območju Evropske unije, v študijo vključila vse banke iz EU in tudi banke iz petih držav¹⁴ (EU+6), ki so pridružene članice ali del Evropskega gospodarskega pasu (European Economic Area). Dokument predstavlja rezultate, do katerih naj bi prišli ob uvedbi Novega Baselskega sporazuma. Ti rezultati so podani v obliki tehtanih povprečij in glede na enostavna povprečja predstavljajo realnejšo sliko, saj upoštevajo različne velikosti bančnih sistemov v Evropski uniji. Vsaka banka je lahko izbirala med tremi pristopi za merjenje kapitalskih zahtev: standardizirani pristop, osnovni IRB pristop in napredni IRB pristop. Banke iz skupine G2 so morale uporabljati vsaj standardizirani pristop, banke iz skupine G1 pa so morale uporabiti vsaj standardizirani in osnovni IRB pristop hkrati.

Pri analizi rezultatov je potrebno upoštevati, da vzorec bank iz skupine G1 dobro predstavlja dejansko stanje bank skupine G1 v proučevanih državah, medtem ko je vzorec manjših bank skupine G2 slabo predstavljen in ne odraža dejanskega stanja bank iz skupine G2 v proučevanih državah.

Bistvene spremembe so podane v osmih točkah in so razvidne iz tabele 6 na strani 31:

- Na splošno naj bi Novi kapitalski sporazum zmanjšal kapitalске zahteve bank Evropske unije za okoli 5% v primerjavi z dosedanjimi ravnmi.
- Sistem spodbuja banke k uporabi bolj zapletenih pristopov (standardiziran - IRB).
- Bankam iz skupine G2, ki bodo uporabljale standardiziran pristop, se bo minimalna kapitalska zahteva rahlo zmanjšala.

¹⁴ V to skupino so vključene naslednje države: Češka, Poljska, Slovaška, Madžarska in Malta.

- Velikim bankam iz skupine G1, ki bodo uporabljale osnovni IRB pristop, se minimalna kapitalna zahteva ne bo bistveno spremenila.
- Manjšim, a specializiranim bankam, ki spadajo v skupino G2 in ki bodo uporabljale osnovni IRB pristop, se bo minimalna kapitalna zahteva bistveno zmanjšala.
- Rezultati kažejo na nižje kapitalne zahteve za manjše G2 banke držav članic EU pri uporabi obeh pristopov, standardiziranem in osnovnem IRB pristopu. Razlog za takšen rezultat so majhni dolžniki (višje uteži), ki so redkeje komitenti skupine G1, kot skupine G2.
- Novi kapitalni sporazum spodbuja banke skupine G1 k uporabi naprednega IRB pristopa, saj jim v primerjavi z osnovnim IRB pristopom zmanjša kapitalne zahteve za okoli 6%.
- Spremembe minimalnih kapitalnih zahtev za EU+6 G2 banke, pri uporabi standardiziranega pristopa so višje kot v EU bankah. V vključenih bankah je mogoče opaziti rahel porast minimalnih kapitalnih zahtev.

Tabela 6: Povprečne spremembe v minimalnih kapitalnih zahtevah

	Standardizirani p.	Osnovni IRB p.	Napredni IRB p.
1 – EU G1 institucije	8.54% 5.65%	1.99% -3.69%	-3.67% -5.74%
2 – EU G2 institucije	-1.07% 0.82%	-23.75% -20.18%	-17.00% -22.45%
3 – EU+6 G2 institucije	3.09%		
4 – vse EU institucije	-5.31%		
5 – vse EU institucije, verjetnost prevzeta določenega pristopa	1.92%	-6.86%	-8.74%

Vir: Review of the Capital Requirements for Credit Institutions and Investment Firms, Third Quantitative Impact Study: EU Results, 2003.

Nadalje študija QIS3 še podrobneje prouči povprečne spremembe minimalnih kapitalnih zahtev ob uporabi različnih portfeljev. Rezultati pokažejo, da je pričakovati najvišje zmanjšanje minimalnih kapitalnih zahtev v bančnih portfeljih z večino majhnih dolžnikov, ki vključuje tudi majhna in srednje velika podjetja ter hipotekarna posojila (-10,99%). Zmanjšanje minimalnih kapitalnih zahtev je opaziti tudi pri portfelju iz velikih podjetij (okoli 4%). Ti rezultati veljajo za vse pristope skupaj in za vse EU banke; rezultati za posamezne pristope (standardiziran pristop, osnovni IRB pristop in napredni IRB pristop, ki zaradi zajetja drugih bank, ni popolnoma primerljiv s prvima dvema) se bistveno ne razlikujejo.

b) Rezultati QIS3 za vse sodelujoče države (Quantitative Impact Study 3 – Overview of Global Results, 2003)

V študiji je sodelovalo 188 bank iz 13 G-10 držav, vključno s 177 bankami iz 30-ih drugih držav. Tako je študija med drugimi vključila vseh 15 držav članic Evropske unije, vključno s petimi državami pristopnicami.

Rezultati uporabe standardiziranega pristopa nakazujejo v povprečju višje minimalne kapitalske zahteve za vse sodelujoče banke, najbolj je to vidno pri velikih bankah držav G-10 in bankah iz skupine "Ostali". Pri uporabi osnovnega IRB pristopa banke iz skupine G1 izkazujejo le manjše povprečne spremembe minimalnih kapitalskih zahtev, medtem ko je opaziti bistveno zmanjšanje povprečnih vrednosti minimalnih kapitalskih zahtev pri bankah skupine G2 iz držav EU in G-10. Pri uporabi naprednega IRB pristopa pa vse skupine bank nakazujejo zmanjšanje povprečnih vrednosti minimalnih kapitalskih zahtev glede na dosedaj veljavne Baselske standarde. Rezultati so prikazani v tabeli 7.

Tabela 7: Rezultati za vse sodelujoče države – celotna procentualna sprememba v minimalnih kapitalskih zahtevah

	Standardizirani pristop			Osnovni IRB pristop			Napredni IRB pristop		
	Povprečje	Max	Min	Povprečje	Max	Min	Povprečje	Max	Min
G10 G1	11%	84%	-15%	3%	55%	-32%	-2%	46%	-36%
G2	3%	81%	-23%	-19%	41%	-58%			
EU G1	6%	31%	-7%	-4%	55%	-32%	-6%	26%	-31%
G2	1%	81%	-67%	-20%	41%	-58%			
Ostali G1 in G2	12%	103%	-17%	4%	75%	-33%			

Vir: Quantitative Impact Study 3 – Overview of Global Results, 2003.

Rezultati študije QIS3 so skladni z cilji in pričakovanji Odbora za bančni nadzor iz Basla:

- velikim mednarodnim bankam se minimalne kapitalske zahteve ne bodo bistveno spremenile,
- manjšim bankam skupine G2 iz držav EU in G-10 se bodo minimalne kapitalske zahteve ob uporabi IRB pristopov verjetno zmanjšale,
- za države iz skupine "Ostali" pa je pričakovati različne rezultate, odvisno od tega, na katerih trgih bodo te banke poslovale in kakšen portfelj bodo izbrale.

Na zmanjšanje povprečnih vrednosti minimalnih kapitalskih zahtev po različnih pristopih, kot je bilo povedano že pri analizi rezultatov držav EU, najbolj vplivajo majhni dolžniki in ostala majhna in srednja podjetja.

Na podlagi končnih rezultatov tretjega kroga kvantitativne študije učinkov (QIS3) bo Baselski odbor za bančni nadzor oblikoval zadnjo različico predloga novega kapitalskega sporazuma in s tem izpolnil sistem za kapitalsko ustreznost bank.

4.1.3 Vpliv uvedbe novega kapitalskega sporazuma na konkurenčne prednosti slovenskih bank

Glavni namen študije "Vpliv uvedbe novega kapitalskega sporazuma na konkurenčne prednosti slovenskih bank" (Košak Marko et al., 2002), ki je izšla v zborniku dr. Janeza Prašnikarja "Primerjajmo se z najboljšimi", je analiza učinkov novega kapitalskega sporazuma na konkurenčnost slovenskih bank. Najprej so si avtorji zastavili vprašanje, kaj novi kapitalski sporazum prinaša slovenskim bankam. Na to vprašanje je bilo mogoče odgovoriti le s simulacijo uporabe posameznih alternativnih pristopov za ovrednotenje tveganj in s primerjavo s simulacijo pridobljenih vrednosti z vrednostmi bančnega kapitala po trenutno še veljavnih standardih, kot je to izvedel Baselski odbor za bančni nadzor v kvantitativnih študijah, t.i. Quantitative Impact Studies (QIS), ki sem jih že predstavila. Ker simulacije kvantitativnih učinkov v slovenskih bankah še niso bile opravljene, avtorji o verjetnih učinkih sklepajo zgolj na podlagi opazovanja rezultatov študij QIS in predpostavljajo, da se opažanja, ki so bila zabeležena pri bankah v študijah QIS, lahko posplošijo tudi za podobno velike slovenske banke. V študiji QIS2 so med drugim proučevali relativne spremembe regulatornega kapitala za kreditna tveganja po posameznih velikostnih razredih bank. Slovenske banke bi bile po v študiji prikazani razvrstitvi v osem velikostnih razredov uvrščene v spodnja dva razreda najmanjših bank (manj kot 100 milijonov evrov ter 100-500 milijonov evrov). V razred 100-500 milijonov evrov bi se uvrstile le banke iz trojice največjih slovenskih bank. Avtorji tako pridejo do dveh ugotovitev:

- pri uvedbi standardiziranega pristopa kot tudi pri uvedbi osnovnega IRB pristopa se pokaže, da je bila variabilnost relativnih sprememb v višini bančnega kapitala večja pri največjih bankah in manjša pri najmanjših bankah. Glede na dejstvo, da se slovenske banke uvrščajo med najmanjše banke glede na proučevani vzorec bank, je torej pričakovati, da bodo nihanja v višini kapitala glede na obstoječe standarde manjša kot pri velikih bankah.
- V proučevanem vzorcu v študiji QIS zajetih bank je bilo samo devet takšnih, ki so se po velikosti uvrstile v oba spodnja velikostna razreda, vendar je kar pet od devetih bilo zmožno pripraviti simulacije tudi na podlagi osnovnega IRB pristopa, kar kaže na to, da bi bil IRB pristop lahko izvedljiv in uporaben tudi za manjše banke.

Ob navedenih ugotovitvah je potrebno upoštevati, da je QIS2 le prehodna študija kvantitativnih učinkov, upoštevati je potrebno še vprašljivost reprezentativnosti vzorca in primerljivost bank v vzorcu s slovenskimi bankami.

Eden od pomembnih elementov novega kapitalskega sporazuma za slovenske banke je tudi boljša obravnava malih in srednjih podjetij. Na to kažeta tudi znižanje naklona utežitvene funkcije pri uporabi IRB pristopov in zmanjšanje korelacij med malimi in srednjimi podjetji ter sistematičnim tveganjem.

Pri uvedbi standardiziranega pristopa za merjenje kreditnih tveganj pa največji problem pomeni razmeroma majhno število podjetij (bančnih komitentov) s pridobljenimi zunanjimi bonitetnimi ocenami. Tako se lahko zmanjša konkurenčnost malih in srednjih podjetij pri pridobivanju finančnih virov prek bančnega kreditiranja. Pri uvedbi IRB pristopov pa glavni problem predstavljajo pomanjkljive podatkovne osnove.

Nadalje so avtorji izvedli anketo, ki je zajela 14 bank s skupaj 91 % bilančne vsote celotnega bančnega sistema. Večina bank meni, da doseganje kapitalske ustreznosti ni potrebno zgolj zaradi zahtev bančnega regulatorja, ampak vidijo pomen bančnega kapitala v njegovi funkciji kritja za tveganj, katerim so banke danes izpostavljene pri svojem poslovanju. Predpisanih bančnih zahtev ne razumejo kot regulatorni davek oziroma regulatorno obremenitev. Zanimivo je, da večina bank vidi prednost novega Baselskega sporazuma v njegovih spodbudah za izboljšanje upravljanja tveganj v bankah, po drugi strani pa prav tako večina meni, da bodo stroški uvajanja novih kapitalskih standardov za banke težko upravičili potencialno dosegljive koristi. Največje koristi novega Baselskega kapitalskega sporazuma bi naj imele banke, ki menijo, da je njihova minimalna kapitalska ustreznost previsoka glede na tveganje, saj jim uvedba IRB pristopov omogoča, da znižajo raven kapitala.

Vsaka banka bo morala opraviti temeljito analizo stroškov in koristi uvajanja posameznih možnih rešitev, saj npr. uporaba IRB pristopov za merjenje kreditnih tveganj najbolj izkorišča prednosti uvedbe novega kapitalskega sporazuma, hkrati pa je njihova uvedba za banke najdražja. V študiji prikazana analiza konkurenčnosti in portfolio analiza stroškov in prednosti pokažeta, da bodo največje koristi zaradi uvajanja novih kapitalskih standardov dosegljive za segment velikih bank in segment najmanjših bank, ki so v večinski tuji lasti, saj se pričakuje, da bodo matične tuje banke, lastnice z znanjem in izkušnjami, podpirale hčerinske banke v Sloveniji tudi pri uvajanju novih kapitalskih standardov. Pri preostalih bankah bodo v najmanj ugodnem položaju majhne banke z nizko kapitalsko ustreznostjo, saj bodo zahtevnejši pristopi, ki lahko prinesejo bankam največ koristi, zanje objektivno težko dosegljivi, hkrati pa bo lahko prišlo tudi do povečanja zahtevanega minimalnega kapitala zaradi dodatnega upoštevanja operativnih tveganj.

Za slovenske banke je zelo pomembno, da vse sile usmerijo v izobraževanje kadrov, izdelavo natančnega terminskega načrta aktivnosti, pripravo analize stroškov in koristi posameznih

realno dosegljivih pristopov ter proučitev možnosti medbančnega sodelovanja, ki bi ga koordiniralo Združenje bank Slovenije in/ali Banka Slovenije.

Predstavljene študije na različne načine proučujejo vpliv kapitalskih standardov na kapitalsko ustreznost bank in gospodarstva držav G-10 ter Slovenije. Vendar te študije nudijo le delen odgovor na temeljno vprašanje mojega diplomskega dela, kako banke iz Slovenije in držav članic Evropske unije upoštevajo določila Baselskih standardov glede kapitalske ustreznosti ter kako se je stopnja kapitalske ustreznosti teh bank spreminjala ob objavi Novih Baselskih standardov 1.1.2001. Zato v naslednjem poglavju, poglavju 4.2, še sama skušam odgovoriti na to vprašanje.

4.2 Kapitalska ustreznost bank v Sloveniji in Evropski uniji

V študiji sem zbrala podatke o višini koeficienta kapitalske ustreznosti za tri banke iz Slovenije in držav članic Evropske unije za obdobje štirih let, in sicer za leta 1999, 2000, 2001, 2002. Podatke sem poiskala predvsem preko interneta, domačih strani bank in finančnih skupin v Sloveniji in Evropski Uniji, ki objavljajo tudi letna poročila in druga letna finančna poročila v obliki elektronskih publikacij (glej tabelo 8 na straneh 36 in 37).

Tabela 8: Zahteve minimalne kapitalske ustreznosti in količniki kapitalske ustreznosti nekaterih bank Slovenije in držav članic Evropske unije

Država	Minimalna kapitalska Ustreznost v %	Kapitalska ustreznost v % po bankah in letih	1999		2000		2001		2002	
			PB	Sk	PB	Sk	PB	Sk	PB	Sk
SLOVENIJA	8	Banka Celje d.d.	13.2		13.1		12.5		10.8	
		Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana ⁴⁾	9.6 (12.6)	N.P. (15.2)	9.3 (12.0)	12.7 (13.5)	9.1 (10.5)	11.1 (12.8)	10.7 (12.4)	11.5 (13.7)
		SKB Banka d.d.	8.5 ⁵⁾		11.6 ⁵⁾		11.2 ⁵⁾		11.1	
AVSTRILIJA	8	Bank Austria Creditanstalt	8.7		10.3		13.0		11.2	
		BAWAG P.S.K. Group	N.P.		10.8 ⁶⁾		10.2		11.6	
		Erste Bank Group	10.8		11.2		10.7		11.0	
BELGIJA	8 ¹⁾	ING Belgium SA/NV ⁷⁾	12.3		12.1		12.0		13.2	
		ABN AMRO Holding N.V. ³⁾⁸⁾	(10.9)		(10.4)		(10.9)		(11.5)	
		KBC Bank	12.8		16.0		14.7		13.7	
DANSKA	8	Amagerbank ⁴⁾	11.0	11.0	10.4	10.4	12.0	12.0	12.5	12.5
		Danske bank ⁴⁾	12.1	11.0	14.6	9.6	14.3	10.3	15.0	10.5
		Nordea Bank Danmark ⁴⁾	10.4	10.1	10.2	9.7	10.1	9.7	10.5	9.8
FINSKA	8	OKO Bank ⁴⁾	12.5	12.4	11.4	13.7	12.8	15.1	11.1	15.2
		Sampo Bank Group	11.3		11.2		11.4		11.2	
		Nordea Bank Finland	11.1		9.1		9.3		10.4	
FRANCIJA	8	BNP Paribas Group ⁹⁾	9.6		10.1		10.6		10.9	
		Credit Lyonnais ³⁾	(10.7)		(11.0)		(10.1)		(11.2)	
		Societe Generale Group	(11.9)		(12.5)		(11.5)		(11.1)	
GRČIJA	8	Piraeus Bank Group	20.0		12.0		8.3		11.4	
		Alpha bank ³⁾	(10.4)		(10.4)		(8.5)		(9.9)	
		EFG Eurobank Ergasias S.A.	(20.6)		(16.3)		(15.2)		(11.7)	
IRSKA	8	AIB Group	11.3		10.8		10.1		10.1	
		EBS building Society ³⁾	12.5		13.0		12.1		11.0	
		Banf of Irland Group	13.0		11.8		12.4		11.5	
ITALIJA	8	Sanpaolo IMI S.p.A.	10.0		12.8		12.6		12.9	
		Banca Intesa Spa	9.2		9.0		9.3		11.1	
		Banca Carige Group ¹⁰⁾	16.8		16.2		15.5		11.6	

Država	Minimalna kapitalna Ustreznost v %	Kapitalska ustreznost v % po bankah in letih	1999		2000		2001		2002	
			PB	Sk	PB	Sk	PB	Sk	PB	Sk
LUKSEMBURG	8	ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A.	(38.6)		(34.6)		(31.8)		(32.5)	
		Kredietbank S.A. Luxembourg ¹¹⁾	11.9		12.0		11.8		13.0	
		Banque Et Caisse D'epargne De L'etat, Luxembourg ¹²⁾	13.2		13.2		13.7		14.6	
NEMČIJA	8 ²⁾	Bank Gesellschaft Berlin Group	10.1		5.1		9.4		9.4	
		Deutsche bank Group	(12.0)		(13.1)		(12.1)		(12.6)	
		West LB Group	9.8 (9.5)		9.8 (9.3)		9.6 (9.3)		10.5 (10.1)	
NIZOZEMSKA	8	Bank Nederlandse Gemeenten	(25.0)		(29.0)		(26.0)		(27.0)	
		Indover Bank	17.3		17.7		19.2		26.6	
		Fortis ³⁾	12.2		11.8		13.5		13.0	
PORTUGALSKA	8	Banco Comercial Portugues	10.1 (11.0)		8.1 (9.2)		8.3 (9.4)		9.8 (10.8)	
		Banco Espirito Santo Group	9.0 (10.9)		9.3 (11.0)		9.3 (10.8)		10.7 (12.8)	
		C. Caixa Geral de Depósitos ⁴⁾	12.0 (13.0)	10.8 (12.0)	10.6 (11.5)	8.9 (10.1)	10.6 (11.6)	9.4 (10.5)	9.8 (10.9)	8.5 (9.7)
ŠPANIJA	8	Grupo Banco Populare ³⁾	(10.7)		(11.5)		(11.3)		(11.0)	
		Banesto ³⁾	(11.3)		(10.8)		(10.6)		(10.4)	
		Banco Sabadell ³⁾	(12.6)		(11.3)		(11.5)		(11.9)	
ŠVEDSKA	8	Förenings Sparbanken Swedbank ³⁾	10.4		10.8		11.3		10.8	
		Nordea Bank Sweden AB ³⁾	12.7		11.7		10.4 ¹³⁾		10.4	
		Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) ³⁾	14.6		10.8		10.8		10.5	
VELIKA BRITANIJA	8	The Cooperative Bank Group	13.0		13.7		13.7		14.1	
		HSBC Bank plc	11.3 ¹⁴⁾		10.7 ¹⁴⁾		10.7 ¹⁴⁾		10.3	
		Northern Rock plc	13.8		13.9		13.2		16.1	

Legenda:

- Podatki so na konsolidirani osnovi.
- PB – poslovna banka
- Sk. – skupina
- N.P. – ni podatka.

- Podatki v oklepajih pomenijo količnik kapitalske ustreznosti v skladu z BIS smernicami (smernicami Banke za mednarodne poravnave), ostali podatki pomenijo količnik kapitalske ustreznosti v skladu z nacionalnimi smernicami ali pa smernice (BIS/nacionalne) niso posebej avedene.
 - Group - Podatki veljajo za celotno skupino: poslovne banke, zavarovalnice, investicijska podjetja ipd., za posamezno banko podatki niso posebej podani.
- 1) Dopolnjen z **gearing ratio**.
 - 2) 12.5% za novoustanovljene banke prvi dve leti.
 - 3) Poslovna banka s svojimi podružnicami.
 - 4) Podani so podatki za poslovno banko in finančno skupino kot celoto.
 - 5) Upoštevana računovodska kategorija po Slovenskih računovodskih standardih, ki so veljali do leta 2001
 - 6) Prvič izvedena konsolidacija P.S.K. in njenih podružnic 1.12.2000.
 - 7) Skladi delničarjev vključujejo Sklad za splošna bančna tveganja. Koefficient je izračunan po prilagoditvi.
 - 8) Podatki vključujejo ponovno ocenitev po predpisu o splošnih nepričakovanih izdatkih z dne 1.1.1997.
 - 9) Kapitalska ustreznost je določena glede na navodila in predpise izdane v Franciji namenjene uporabi Evropske smernice o kapitalski ustreznosti (Council Directive 93/6/EEC).
 - 10) Količnik kapitalske ustreznosti zajema poleg s kreditnim tveganjem tehtano aktivo tudi s tržnim tveganjem tehtano aktivo.
 - 11) Lastniški kapital po alokaciji.
 - 12) Upošteva EU smernice o kapitalski ustreznosti.
 - 13) Upošteva kapitalski dobiček iz SEK 10,169m od prodaje podružnice Nordea Kapitalförvaltning Nordea-i AB.
 - 14) Podatka za leti 2001 in 2000 sta bila prilagojena novemu standardu (Financial Reporting Standard 19), podatek za leto 1999 temu standardu ni bil prilagojen.

Vir: Letna poročila in druga letna finančna poročila v tiskani obliki in elektronske publikacije bank in finančnih skupin za leta 1999, 2000, 2001 in 2002.

Banke proučevanih držav, Slovenije in države članice Evropske unije, objavljajo različne podatke. Tako je mogoče najti podatke za posamezne poslovne banke – univerzalne banke, finančne skupine in tudi podatke za finančno skupino in, običajno najpomembnejšo, poslovno banko skupaj. Za podatke je včasih posebej navedeno, ali so izračunani po BIS smernicah ali po nacionalni zakonodaji, ali pa smernice (BIS/nacionalne) sploh niso navedene. Glede na to, da je Evropska unija sprejela določene smernice, ki so minimalni pravni okvir, ki ga morajo države članice vključiti v svojo nacionalno zakonodajo in enako velja za pridružene članice Evropske unije, med katere spada Slovenija, sklepam, da so podatki iz tabele 8 primerljivi.

4.2.1 Slovenija

V prvem poglavju sem zapisala, kako slovenska zakonodaja ureja področje kapitalske ustreznosti. Od osamosvojitve Slovenije se je zakonodaja s tega področja prvič spremenila aprila 1999, ko je novi Zakon o bančništvu odpravil dva zakona iz leta 1991, in sicer Zakon o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic ter Zakon o Agenciji za

zavarovanje vlog v bankah in hranilnicah. Poglavje o kapitalni ustreznosti pa je 30. junija 2002 dopolnil še Sklep o kapitalni ustreznosti bank in hranilnic in s tem odpravil Sklep o izračunu kapitala, kapitalnih zahtev in kapitalne ustreznosti bank in hranilnic iz leta 1999.

Kapitalna ustreznost slovenskih bank se je povečevala do leta 1995, ko je bil dosežen njen največji koeficient, ki je znašal 21.5%. Na takšen rezultat so vplivale predvsem strožje zahteve Banke Slovenije glede minimalnega kapitala. Potem je začel padati in je leta 1999 znašal 14%, tudi v tem primeru je na izid deloma vplivala sprememba predpisa. Med bankami so velike razlike v kapitalni ustreznosti, večje banke imajo največkrat manjšo kapitalno ustreznost (Novak, 2002, str. 45).

Podrobneje sem za Slovenijo proučila Banko Celje d.d., Novo Ljubljansko banko d.d., Ljubljana ter SKB Banko d.d. ter prišla do naslednjih ugotovitev. Že leta 1999 so koeficienti kapitalne ustreznosti proučevanih bank znašali 13.2, 9.6 in 8.5% (glej tabelo 8 na strani 36). Iz navedenih kapitalnih ustreznosti je razvidno, da so vse banke izpolnjevale zahteve Banke Slovenije glede kapitalne ustreznosti (vse so imele razmerje med kapitalom in tveganju prilagojeno aktivo višje od 8%).

Leta 2002 so banke pri svojih izračunih že morale upoštevati nov Sklep o kapitalni ustreznosti bank in hranilnic, ni pa jim še bilo potrebno uskladiti svojih izračunov z Novim kapitalnim sporazumom. Iz tabele 8 je razvidno, da je Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, že podala tudi podatek o količniku kapitalne ustreznosti po smernicah Banke za mednarodne poravnave, natančneje Odbora za bančni nadzor iz Basla, ki je znašal 12.4%. Ostali količniki kapitalnih ustreznosti so se nekoliko spremenili, nobeden pa ni padel pod zahtevano raven. Vsi podani količniki kapitalne ustreznosti po BIS smernicah so bili višji od izračunanih na podlagi metodologije Banke Slovenije.

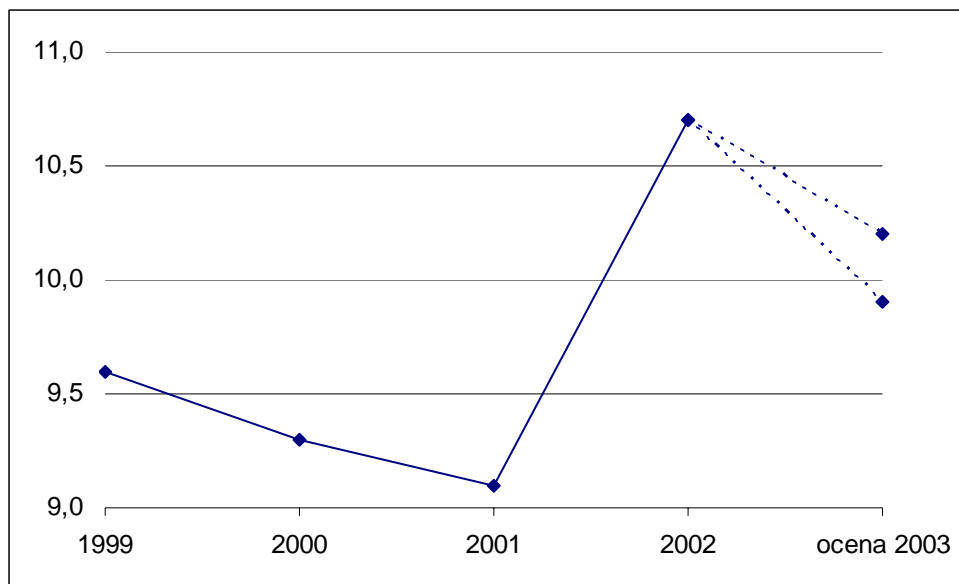
V tabeli 8 na strani 36 sem podala tudi primerjavo med podatki o kapitalni ustreznosti za poslovno banko, Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, s podružnicami in finančno skupino, Skupina Nove Ljubljanske banke (Skupina NLB), ki jo sestavlja 39 bank in družb doma in v tujini. Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, je največja in najpomembnejša finančna institucija Skupine NLB. Ta primerjava se mi zdi zelo pomembna za nadaljnje preučevanje kapitalne ustreznosti bank v Sloveniji in Evropski uniji. Podatki, ki jih objavljajo banke preko interneta, se pogosto razlikujejo ravno po tem, da nekatere objavljajo podatke o finančni skupini, nekatere o posamezni poslovni banki in tretje, ki objavljajo tako podatke o finančni skupini kot tudi o posamezni (največkrat najpomembnejši) poslovni banki iz te skupine. Skupina NLB je imela v proučevanem obdobju višje količnike kapitalne ustreznosti od Nove Ljubljanske banke d.d., Ljubljana, tako količnike izračunane po BIS smernicah, kot tudi tiste

izračunane po metodologiji Banke Slovenije. Nobeden od navedenih podatkov pa ni padel pod določila o najmanjši dovoljeni kapitalski ustreznosti.

Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, in SKB Banka d.d. sta po letu 1999 bistveno povečali koeficiente kapitalne ustreznosti in sicer iz 9.6 in 8.5% leta 1999 na 11.5 in 11.1% v letu 2002. Tak rezultat pa lahko pripišemo tako spremembam na področju metodologije izračuna kapitalne ustreznosti kot tudi spremembam politike bank, ki so se prilagajale zahtevam investitorjev na trgu.

Banka slovenije (BS) je v letu 2003 od Nove ljubljanske Banke d.d. zahtevala, da zaradi operativnih tveganj, ki jih je prinesla prenova informacijskega sistema Sigma, poveča in vzdržuje količnik kapitalne ustreznosti nad desetimi odstotki. Količnik kapitalne ustreznosti je konec leta 2002 znašal 10.7%, v polletju lani je upadel na 10, konec leta 2003 pa po ocenah presega 9.9%. V banki zdaj iščejo rezerve na vseh področjih. Proučujejo možnost prodaje nekaterih nepremičnin in kapitalskih naložb, razpravljali pa so tudi o možnosti preklica nekaterih izdanih patronatskih izjav (Kos, 2004, str. 9). Količnike kapitalne ustreznosti Nove Ljubljanske banke prikazuje slika 4.

Slika 4: Količnik kapitalne ustreznosti NLB

Vir: Kos, 2004, str. 9.

4.2.2 Evropska unija

Temelji združevanja Evrope segajo v leto 1951, ko so Francija, Nemčija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg v Franciji podpisale Evropski sporazum za premog in jeklo. Leta 1973 so se jim pridružile še Velika Britanija, Irska in Danska, leta 1981 je vstopila Grčija, 1986 leta pa Španija in Portugalska. Avstrija je v Evropsko unijo vstopila leta 1995, skupaj s Finsko in Švedsko. Članice Evropske unije so bile ob vstopu primorane sprejeti skupna splošna določila Evropske unije.

Smernice Evropske unije

Evropska unija ima področje kapitalske ustreznosti in nadzora bank in drugih finančnih institucij urejeno z Evropskimi smernicami. Razvoj smernic na področju bančništva se je začel že leta 1973, ko je bila sprejeta smernica 73/183/EEC, ki opredeljuje pravico do ustanovitve in pravico do opravljanja finančnih storitev v vseh državah članicah. Nadaljeval pa se je z naslednjimi Evropskimi smernicami¹⁵:

- **Prva bančna smernica o koordinaciji zakonov** (Council Directive 77/780/EEC) je pomenila prvi korak k liberalizaciji bančnega sistema v Evropski uniji. Sprožila je proces harmonizacije zakonov in podzakonskih predpisov v zvezi z začenjanjem in opravljanjem poslov denarnih zavodov med državami članicami. Zajela je minimalne zahteve za izdajo dovoljenja za poslovanje in opravljanje nadzora ter sodelovanje držav članic pri nadzoru poslovanja bank.
- **Smernica o lastnih sredstvih** (Council Directive 89/299/EEC), ki je prinesla enotno definicijo kapitala kreditnih institucij in določa metodologijo za ugotavljanje lastniškega kapitala. Namen te smernice je bil zagotoviti obstoj banke, varstvo prihrankov, kritje izgub in zagotavljanje solventnosti.
- **Druga bančna smernica o koordinaciji zakonov** (Council Directive 89/646/EEC) je dopolnila minimalne zahteve urejanja poslovanja bank iz Prve bančne smernice. Nanašala se je na uveljavljanje notranjega trga, njena vsebina pa je bila razdeljena na več poglavij: določila je svobodo ustanavljanja in svobodo opravljanja storitev, uveljavila je načelo enega bančnega dovoljenja, načelo nadzora države izvora banke, poenotenje standardov nadzora nad bankami in znižala znesek kapitala.
- **Smernica o solventnostnem razmerju** (Council Directive 89/647/EEC), ki je postavila kriterije za zagotavljanje solventnosti bank in določila, da mora biti razmerje med kapitalom in tehtano aktivo najmanj v višini 8%. Tveganja so izražena v obliki ponderjev (loči med 0%, 20%, 50% in 100% stopnjo za tehtanje kreditnega tveganja aktivnih

¹⁵ Novak, 2002.

bilančnih postavk), odvisno od bonitete posojilojemalca. Na boniteto posojilojemalca vpliva tudi država, iz katere prihaja, zato smernica loči med državami cone A (države članice določenih organizacij) in cone B (ostale države). Smernica o solventnostnem razmerju omejuje tudi velikost kapitalskih deležev bank v gospodarskih družbah, ki niso banke in ne finančne ustanove.

- **Smernica o nadzoru bank na konsolidirani osnovi** (Council Directive 92/30/EEC), ki določa, da mora biti vsaka banka, ki ima hčerinsko podjetje, ki je banka ali finančna institucija oziroma ima delež v takih institucijah, podrejena nadzoru na temelju svojega konsolidiranega finančnega položaja. Na konsolidirani osnovi se opravlja nadzor solventnosti, ustreznosti lastnih sredstev za kritje tveganj in kontrola velike izpostavljenosti.
- **Smernica o spremljanju in nadzoru velikih izpostavljenosti** (Council Directive 92/121/EEC), ki definira in omejuje veliko izpostavljenost banke ter ureja prevzemanje kreditnih tveganj.
- **Smernica o kapitalski ustreznosti** (Council Directive 93/6/EEC), ki razširja koordinacijo zakonov še na investicijska podjetja ter definira obseg in strukturo potrebnega kapitala.
- **In druge Evropske smernice.**

Te smernice so minimalni pravni okvir, ki ga morajo države članice vključiti v svojo nacionalno zakonodajo. Zato je tudi v njihovih nacionalnih zakonodajah koeficient minimalne kapitalske ustreznosti določen na ravni 8 %.

Osnovna ideja dopolnjevanja smernic o kapitalski ustreznosti je med drugim tudi prilagoditev le teh določilom Odbora za bančni nadzor. Od objave prvega posvetovalnega paketa Novega kapitalskega sporazuma leta 1999 tudi Evropska unija izvaja reformo Evropskih smernic. Na tem mestu pa se Evropska komisija srečuje z nekaterimi tehničnimi in tudi vsebinskimi vprašanji¹⁶:

- Smernice evropske unije, za razliko od določil Baselskega sporazuma, niso namenjene le kreditnim institucijam ampak tudi investicijskim podjetjem.
- Ali naj se za srednje in male kreditne institucije v Evropi določijo specifične smernice? Zaenkrat je odgovor še negativen.

Evropska komisija mora Novi kapitalski sporazum prevzeti v Evropske smernice pravočasno, saj bi v nasprotnem primeru lahko bile evropske banke postavljene v nekonkurenčni položaj. Poleg tega morajo imeti tudi države članice na razpolago dovolj časa, da Evropske smernice vključijo v svojo nacionalno zakonodajo. V ta namen je evropska komisija določila tri korake:

¹⁶ Banking and Finance Commission's Annual report, 2001, str. 113.

1. Evropske smernice bodo zaenkrat prevzele le osnovna načela Novega kapitalnega sporazuma.
2. Aneksi k smernicam bodo zajemali tehnični del predpisov in bodo lahko kasneje popravljene in dopolnjene.
3. Tretji del bo namenjen konvergenci v izvedbi predpisov s strani nadzornih institucij.

Vse to pa naj bi omogočilo čim hitrejšo in učinkovitejšo implementacijo Novega kapitalnega sporazuma v Evropski uniji.

Kapitalska ustreznost bank v Evropski uniji

V prejšnji točki sem zapisala, da je, glede na smernice in nacionalno zakonodajo, koeficient minimalne kapitalne ustreznosti določen na ravni 8%, prav tako pa je določen ta koeficient v smernicah Banke za mednarodne poravnave. Vse proučevane banke iz vseh držav članic Evropske unije so imele v letih od 1999 do 2002 koeficiente kapitalne ustreznosti višje od 8%, izjema je le Bank Gesellschaft Berlin Group, ki je leta 2000 imela ta koeficient 5.1%. Te pomanjkljivosti se je bančna skupina zavedala in že naslednje leto popravila koeficient kapitalne ustreznosti na 9.4% (glej tabelo 8 na straneh 36 in 37).

Iz tabele 8 je tudi razvidno, da ima najvišji koeficient kapitalne ustreznosti Luksemburška podružnica bančne skupine ABN AMRO, ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A., in sicer nad 30% v vseh proučevanih letih. Po velikosti koeficienta ji sledi Bank Nederlandse Gemeenten iz Nizozemske, katere koeficient kapitalne ustreznosti presega 20%.

Tako kot pri nekaterih slovenskih bankah je tudi pri nekaterih bankah članic Evropske unije mogoče opaziti bistvene spremembe v koeficientu kapitalne ustreznosti. V tabeli 8, na straneh 36 in 37, lahko pri bankah Bank Austria Creditanstalt, Banca Intesa Spa in Indover Bank opazimo bistveno povečanje koeficientov kapitalne ustreznosti (8.7% leta 1999 – 13% leta 2001, 9.0% leta 2000 – 11.1% leta 2002 in 17.3% leta 1999 – 26.6% leta 2002), medtem ko je pri dveh bančnih skupinah Piraeus Bank Group in Bank Gesellschaft Berlin Group mogoče opaziti izrazita nihanja (20% leta 1999 – 8.3% leta 2001 – 11.4% leta 2002 ter 10.1% leta 1999 – 5.1% leta 2000 – 9.4% leta 2002). Glede na predstavljene rezultate predvidevam, da je na navedena gibanja vplivalo prilagajanje trenutnim tržnim razmeram in ne predstavitev Predloga novega kapitalnega sporazuma.

Gibanje koeficientov kapitalnih ustreznosti sem proučila še po državah in letih. V ta namen sem uporabila obrazec za izračun aritmetične sredine. Rezultati so prikazani v tabeli 9 na strani 44. Ugotavljam, da se koeficienti, gledano po letih, kljub objavi Predloga novega kapitalnega sporazuma, bistveno ne spreminjajo. Večjo spremembo, in sicer padec je opaziti

le pri Grčiji, kjer je leta 1999 znašal koeficient kapitalske ustreznosti bank v povprečju 17%, leta 2002 pa je povprečna vrednost znašala le še 11%. Ta ugotovitev je vidna tudi v kategoriji "Skupaj", ki predstavlja povprečno vrednost količnika kapitalske ustreznosti proučevanih bank Evropske unije po letih. Koeficient je tako leta 1999 znašal v povprečju 12.8%, nato je padel leta 2001 na povprečnih 12.2%, leta 2002 pa se je povprečje spet rahlo povečalo na 12.5%, sicer pa večjih nihanj ni bilo.

Tabela 9: Povprečne vrednosti koeficientov kapitalske ustreznosti po državah in letih

Država	1999	2000	2001	2002	Država	1999	2000	2001	2002
SLOVENIJA	10,4	11,3	10,9	10,9	ITALIJA	12,0	12,7	12,5	11,9
AVSTRIJA	9,8	10,8	11,3	11,3	LUKSEMBURG	21,2	19,9	19,1	20,0
BELGIJA	12,0	12,8	12,5	12,8	NEMČIJA	10,5	9,3	10,4	10,8
DANSKA	10,7	9,9	10,7	10,9	NIZOZEMSKA	18,2	19,5	19,6	22,2
FINSKA	11,6	10,6	11,2	10,9	PORTUGALSKA	10,0	8,8	9,0	9,7
FRANCIJA	10,7	11,2	10,7	11,1	ŠPANIJA	11,5	11,2	11,1	11,1
GRČIJA	17,0	12,9	10,7	11,0	ŠVEDSKA	12,6	11,1	10,8	10,6
IRSKA	12,3	11,9	11,5	10,9	VELIKA BRITANIJA	12,7	12,8	12,5	13,5
					Skupaj	12,8	12,3	12,2	12,5

5. SKLEP

Osnovna funkcija kapitala banke je, da štiti banko pred nepričakovanimi izgubami oziroma absorbira nepričakovane izgube banke, zato zadostna količina kapitala povečuje zaupanje v banko. Po drugi strani pa višina kapitala vpliva na dobičkonosnost banke, zato njeni lastniki ne želijo, da bi bila pretirano visoka. Da bi preprečil prevlado vpliva lastnikov, Odbor za bančni nadzor iz Basla določi, da morajo banke držav članic trajno vzdrževati razmerje med kapitalom in tveganjem prilagojeno aktivno na ravni, ki ne sme biti nižja od 8%. Ker so banke v preteklosti že velikokrat neopravičljivo povečale tveganost svojega poslovanja in s tem ogrozile gospodarstvo tako svojih kot tudi drugih držav, so to kapitalsko zahtevo sprejele tudi

druge države (npr. Slovenija) in ne samo članice Odbora za bančni nadzor. Drugi razlog konvergence na tem področju so konkurenčne prednosti. Banka, ki se ne bi držala predpisov glede kapitalne ustreznosti, bi imela določene prednosti (sprejela bi lahko večje tveganje, kar običajno prinaša tudi višje donose), hkrati pa tudi slabosti (investitorji se o svojih naložbah odločajo tudi na podlagi koeficienta kapitalne ustreznosti).

Baselski kapitalni standardi iz leta 1988 so pomenili revolucijo na področju razvoja bančne regulative, saj so prinesli veliko izboljšav. Veliko držav je takrat nove standarde vključilo v svojo nacionalno zakonodajo in koeficienti kapitalne ustreznosti bank so se, glede na študije, predstavljene v diplomskem delu, v povprečju povečali. Nadaljnji razvoj bančništva pa je pokazal na mnoge pomanjkljivosti tega sporazuma. Med drugim tudi to, da je nemalokdaj druga vrsta tveganja celo pomembnejša od kreditnega tveganja in da je priporočena tehnologija za merjenje kreditnega tveganja v današnjih razmerah, ko prevladujejo velike banke, zastarela in skoraj neuporabna. Pokazalo se je tudi, da je mogoča paleta manipulacij (tehniki) znotraj iste višine koeficienta kapitalne ustreznosti, ki zaradi tega ne izkazuje dejanske obstojnosti in varnosti banke.

Leta 1999 je bil prvič predstavljen Predlog novega kapitalnega sporazuma, katerega namen je bil odpraviti navedene pomanjkljivosti. Da bi proučili učinke Novega kapitalnega sporazuma, je Odbor za bančni nadzor izvedel vrsto študij pod naslovom QIS (Quantitative Impact Studies). Prvi rezultati vsekakor niso navdušili snovalcev novih kapitalnih pravil, saj bi Novi sporazum prinesel v povprečju višje kapitalne zahteve. Potrebne so bile nadaljnje izboljšave, ki so nato dale zadovoljive rezultate, in sicer zmanjšane ali vsaj nespremenjene kapitalne zahteve ter spodbuda k uporabi zahtevnejših pristopov.

Praksa v proučevanih slovenskih bankah in bankah držav članic Evropske unije kaže, da je večina bank daleč presežala 8% kapitalno ustreznost v času, ko so bili aktualni Baselski kapitalni standardi iz leta 1988 in jo presega tudi sedaj, ko v veljavo prihaja Novi kapitalni sporazum. Baselski kapitalni standardi so pomenili uveljavitev discipline, tako v bankah in bančnih sistemih, ki so te standarde sprejeli, kot tudi za trge in investitorje. Višji koeficient kapitalne ustreznosti namreč daje bankam višji rating. Zato sklepam, glede na rezultate predstavljene v tretjem poglavju, da je na navedena gibanja v kapitalni ustreznosti bolj vplivalo prilagajanje trenutnim tržnim razmeram, kot pa sama predstavitev Predloga novega kapitalnega sporazuma.

Kljub temu bodo Novi kapitalni standardi prinesli izboljšave na področju nadzora kapitalne ustreznosti bank. Izkazani količniki kapitalne ustreznosti bank se ne bodo bistveno spremenili, saj bodo izboljšane le metode merjenja kapitalne ustreznosti, ki bodo v povezavi

z novimi načeli drugega in tretjega stebra povečale varnost in solventnost bank. Takšen rezultat pa je bil glavni cilj snovalcev Novega kapitalskega sporazuma.

LITERATURA

1. Janevska Lidija, Rubin Saša: Kvantitativna študija učinkov novega kapitalskega sporazuma. Bančni vestnik, Ljubljana, 12, dec. 2002, 51. str. 40-44.
2. Janevska Lidija, Rotovnik Tomaž: Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva 2. – 6. 09. 2002. Ljubljana: Banka Slovenije, 2002. 22 str.
3. Jackson Patricia et al.: Capital Requirements and Bank Behaviour: The Impact of The Basel Accord. Basle: Bank for international settlements, Basle committee on banking supervision, 1999. 59 str.
4. Kos Suzana: NLB išče rezerve. Finance, Ljubljana, 2004, 17/1696, str. 9.
5. Košak Marko et al.: Vpliv uvedbe novega kapitalskega sporazuma na konkurenčne prednosti slovenskih bank. Ljubljana: Časnik finance, 2002. 24 str.
6. Košak Marko: Zapiski predavanj. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001/02.
7. Novak Monica: Primerjava ureditve bančnega sistema Evropske unije s Slovenijo, Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002, 120 str.
8. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 205 str.
9. Remšak Franc, Šuler Tatjana: Gibanje kapitalske ustreznosti bank v Sloveniji ter vpliv povezovanja bank na kapitalsko ustreznost bank in bančnega sistema. Ljubljana: Banka Slovenije, 2001. 27 str.
10. Stevčevska Klavdija: Kritike uvajanja novega kapitalskega sporazuma za banke, Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002, 47 str.
11. Tonveronachi M.: Structural Biases in Prudential Regulation of Banks. Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review, n°219, December 2001.

VIRI

1. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
2. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
3. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99).
4. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel Committee on Banking Supervision, Basel: July 1988.
5. The New Basel Capital Accord: an explanatory note. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2001. 14 str.
6. Results of the Second Quantitative Impact Study. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2001. 10 str.

7. Quantitative Impact Study (QIS). Basel: Basel Committee on Banking Supervision, [URL: <http://www.bis.org/press/p021001.htm>], 2001.
8. Results of Quantitative Impact Study 2.5. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2002. 6 str.
9. Review of the Capital Requirements for Credit Institutions and Investment Firms, Third Quantitative Impact Study: EU Results. Brussels: European Commission, 2003. 16 str.
10. Quantitative Impact Study 3 – Overview of Global Results. Basel: Basel Committee on Banking Supervision, 2003. 33 str.
11. Banking and Finance Commission's Annual report 2000-2001. Brussels: Banking and Finance Commission, 2001. 113 str.
12. Letno poročilo 2000. Ljubljana: Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, 2001, 108 str.
13. Letno poročilo 2002. Ljubljana: Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana, 2003. 163 str.
14. Letno poročilo 2000. Celje: Banka Celje d.d., 2001. 83 str.
15. Letno poročilo 2001. Celje: Banka Celje d.d., 2002. 78 str.
16. Letno poročilo in konsolidirano letno poročilo Banke Celje d.d. za leto 2002. Celje: Banka Celje d.d., 2003. 108 str.
17. Letno poročilo 2000. Ljubljana: SKB banka d.d., 2001. 67 str.
18. Letno poročilo 2002. Ljubljana: SKB banka d.d., 2003. 111 str.
19. Bank Austria Presents its Report for 2000. Vienna: Bank Austria Aktiengesellschaft, 2001. 198 str.
20. Annual Report Bank Austria Creditanstalt 2002. Vienna: Bank Austria Creditanstalt Aktiengesellschaft, 2003. 200 str.
21. 2000 Annual Report. Vienna: Erste Bank, 2001. 135 str.
22. 2002 Annual Report. Vienna: Erste Bank, 2003. 127 str.
23. BAWAG P.S.K. Group Annual Report 2000. Vienna: Bank für Arbeit und Wirtschaft, 2001. 119 str.
24. BAWAG P.S.K. Group Annual Report 2001. Vienna: Bank für Arbeit und Wirtschaft, 2002. 144 str.
25. BAWAG P.S.K. Group Consolidated Annual Report 2002. Vienna: Bank für Arbeit und Wirtschaft, 2003. 145 str.
26. ABN AMRO Holding N.V. Annual Report 2000. Amsterdam: ABN AMRO Holding N.V., 2001. 132 str.
27. Annual Report 2002 ABN AMRO Holding N.V. Amsterdam: ABN AMRO Holding N.V., 2003. 160 str.
28. Annual Report 2002 ING Belgium SA/NV. Brussels: ING Belgium SA/NV, 2003. 92 str.
29. 2002 Annual Report KBC Bank & Insurance Group. Leuven: KBC Bank & Insurance Group, 2003. 140 str.
30. Annual Report 2002 Amagerbanken. Copenhagen: Amagerbanken Aktieselskab, 2003. 48 str.

31. Annual Report 2002 Danske Bank. Copenhagen: Danske Bank, 2003. 139 str.
32. Annual Report 2002 Nordea Bank Danmark. Copenhagen: Nordea Bank Danmark A/S, 2003. 53 str.
33. OKO Bank 1999. Helsinki: OKO Bank, 2000. 68 str.
34. OKO Bank Annual Report 2000. Helsinki: OKO Bank, 2001. 52 str.
35. OKO Bank Annual Report 2001. Helsinki: OKO Bank, 2002. 52 str.
36. OKO Bank Annual Report 2002. Helsinki: OKO Bank, 2003. 56 str.
37. Annual Report 2002 Nordea Bank Finland. Helsinki: Nordea Bank Finland Plc, 2003. 54 str.
38. Sampo Bank Group Board of Directors' Report and Accounts 2000. Helsinki: Sampo Bank Plc, 2001. 63 str.
39. Sampo Bank Plc Annual Report and Accounts 2002. Helsinki: Sampo Bank Plc, 2003. 63 str.
40. 2000 Annual Report BNP Paribas. Paris: BNP Paribas, 2001. 241 str.
41. Annual Report 2001 BNP Paribas. Paris: BNP Paribas, 2002. 268 str.
42. Annual Report 2002 BNP Paribas. Paris: BNP Paribas, 2003. 263 str.
43. 2000 Annual Report Credit Lyonnais. Paris: Credit Lyonnais, 2001. 199 str.
44. Credit Lyonnais Annual Report 2002. Paris: Credit Lyonnais, 2003. 199 str.
45. Societe Generale 2000 Results. Paris: Societe Generale Group, 2001. 65 str.
46. Societe Generale Full Year and Fourth Quarter 2002 Results. Paris: Societe Generale Group, 2003. 73 str.
47. Alpha Bank Annual Report 2001. Athens: Alpha Bank, 2002. 108 str.
48. Alpha Bank Annual Report 2002. Athens: Alpha Bank, 2003. 96 str.
49. EFG Eurobank Ergasias Annual Report 2000. Athens: EFG Eurobank Ergasias S.A., 2001. 119 str.
50. Eurobank Annual Report 2002. Athens: EFG Eurobank Ergasias S.A., 2003. 135 str.
51. Annual Report 2001 Piraeus Bank. Athens: Piraeus Bank, 2002. 102 str.
52. Annual Report 2002 Piraeus Bank. Athens: Piraeus Bank, 2003. 114 str.
53. Financial Highlights for the year ended 31. December 2000. AIB Group, Investor Relations, 2000 Annual Report, [URL: <http://www.aib.ie>], 2001.
54. AIB Annual Report & Accounts 2002. Dublin: AIB Group, 2003. 142 str.
55. Bank of Ireland Group Report & Accounts for the year end 31. March 1999. Dublin: Bank of Ireland Group, 2000. 131 str.
56. Bank of Ireland Group Report & Accounts for the year end 31. March 2000. Dublin: Bank of Ireland Group, 2001. 120 str.
57. Bank of Ireland Group Report & Accounts for the year end 31. March 2001. Dublin: Bank of Ireland Group, 2002. 119 str.
58. Bank of Ireland Group Report & Accounts for the year end 31. March 2002. Dublin: Bank of Ireland Group, 2003. 124 str.

59. EBS Building Society 2002 Results. Dublin: EBS Building Society, 2003. 41 str.
60. Irish Life & Permanent plc Annual Report and Financial Statements 2000. Dublin: Irish Life Center, 2001. 90 str.
61. Irish Life & Permanent plc Annual Report and Financial Statements 2002. Dublin: Irish Life Center, 2001. 112 str.
62. Annual Report 2000 Banca Carige Group. Genova: Banca Carige Group, 2001. 180 str.
63. Annual Report 2002 Banca Carige Group. Genova: Banca Carige Group, 2003. 199 str.
64. Report and Consolidated Financial Statements for 2000. Milano: Banca Intesa Spa, 2001, 21 str.
65. Report and Consolidated Financial Statements for 2002. Milano: Banca Intesa Spa, 2003. 237 str.
66. Annual Report 2000. Turin: Sanpaolo IMI S.p.A., 2001. 345 str.
67. Annual Report 2002. Turin: Sanpaolo IMI S.p.A., 2003. 440 str.
68. Annual Report 2001 ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A. Luxembourg-Kirchberg: ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A., 2002. 24 str.
69. Annual Report 2002 ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A. Luxembourg-Kirchberg: ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A., 2003. 36 str.
70. European private bankers Annual Report 2002. Luxembourg: Kredietbank S.A. Luxembourgeoise, 2003. 122 str.
71. Annual Report 1999 144th Financial Year. Luxembourg: Banque Et Caisse D'epargne De L'etat, Luxembourg, 2000. 91 str.
72. Annual Report 2000 145th Financial Year. Luxembourg: Banque Et Caisse D'epargne De L'etat, Luxembourg, 2001. 83 str.
73. Annual Report 2001 146th Financial Year. Luxembourg: Banque Et Caisse D'epargne De L'etat, Luxembourg, 2002. 87 str.
74. Annual Report 2002 147th Financial Year. Luxembourg: Banque Et Caisse D'epargne De L'etat, Luxembourg, 2003, 87 str.
75. Annual Report 2000 Bank Gesellschaft Berlin. Berlin: Bankgesellschaft Berlin AG, 2001. 181 str.
76. Annual Report 2002 Bank Gesellschaft Berlin. Berlin: Bankgesellschaft Berlin AG, 2003. 176 str.
77. Results 2002 Deutsche Bank. Frankfurt: Deutsche Bank Aktiengesellschaft, 2003, 261 str.
78. Annual Report 1999 WestLB. Düsseldorf: Westdeutsche Landesbank, 2000. 115 str.
79. Annual Report 2000 WestLB. Düsseldorf: Westdeutsche Landesbank, 2001. 120 str.
80. Annual Report 2001 WestLB. Düsseldorf: Westdeutsche Landesbank, 2002. 138 str.
81. Annual Report 2002 WestLB AG. Düsseldorf: WestLB AG, 2003. 182 str.
82. Bank Nederlandse Gemeenten Review of Operations. The Hague: Bank Nederlandse Gemeenten, 2003. 79 str.
83. Indover Bank Annual Report 2000. Amsterdam: Indover Bank, 2001. 52 str.

84. Indover Bank Annual Report 2002. Amsterdam: Indover Bank, 2003. 67 str.
85. Fortis Annual Review 1999. Utrecht, Brussels: Fortis, 2000. 84 str.
86. Annual Review 2000. Utrecht, Brussels: Fortis, 2001. 68 str.
87. Annual Review 2001. Utrecht, Brussels: Fortis, 2002. 64 str.
88. Annual Review 2002. Utrecht, Brussels: Fortis, 2003. 64 str.
89. Banco Comercial Portugues Annual Report 2002. Porto: Banco Comercial Portugues, S.A., 2003. 127 str.
90. Banco Espirito Santo Annual Report 2002. Madrid: Banco Espirito Santo S.A., 2003. 307 str.
91. Annual Report 2000. Lisboa: C. Caixa Geral de Depósitos S.A., 2001. 172 str.
92. Annual Report 2002 C. Caixa Geral de Depósitos. Lisboa: C. Caixa Geral de Depósitos S.A., 2003. 183 str.
93. Popular Annual Report 1999. Madrid: Banco Popular Español S.A., 2000. 136 str.
94. Popular Annual Report 2000. Madrid: Banco Popular Español S.A., 2001. 138 str.
95. Popular Annual Report 2001. Madrid: Banco Popular Español S.A., 2002. 146 str.
96. Popular Annual Report 2002. Madrid: Banco Popular Español S.A., 2003. 149 str.
97. Benesto 2000 Annual Report. Madrid: Banco Español de Crédito S.A., 2001. 192 str.
98. Benesto 2002 Annual Report. Madrid: Banco Español de Crédito S.A., 2003. 145 str.
99. Annual Report 2000 Banco Sabadell. Sabadell Barcelona: Banco de Sabadell S.A., 2001. 116 str.
100. Annual Report 2002 Banco Sabadell. Sabadell Barcelona: Banco de Sabadell S.A., 2003. 147 str.
101. Förenings Sparbanken Swedbank Annual report 2000. Stockholm: Förenings Sparbanken AB, 2001. 132 str.
102. Förenings Sparbanken Swedbank Annual report 2002. Stockholm: Förenings Sparbanken AB, 2003. 132 str.
103. Annual Report 2002 Nordea Bank Sweden AB. Stockholm: Nordea Bank Sweden AB, 2003. 46 str.
104. SEB Annual Report 2000. Stockholm: Skandinaviska Enskilda Banken, 2001. 88 str.
105. SEB Annual Report 2002. Stockholm: Skandinaviska Enskilda Banken, 2003. 96 str.
106. The Cooperativ Bank Financial Statements 2000. Manchester: The Co-operativ p.l.c., 2001. 68 str.
107. The Cooperativ Bank Financial Statements 2002. Manchester: The Co-operativ p.l.c., 2003. 69 str.
108. HSBC Bank plc Annual Report and Accounts 2000. London: HSBC Bank plc, 2001. 156 str.
109. HSBC Bank plc Annual Report and Accounts 2001. London: HSBC Bank plc, 2002. 166 str.

110. HSBC Bank plc Annual Report and Accounts 2002. London: HSBC Bank plc, 2003. 122 str.
111. Northern Rock plc Annual Report and Accounts 2000. Gosforth: Northern Rock plc, 2001. 64 str.
112. Northern Rock plc Annual Report and Accounts 2002. Gosforth: Northern Rock plc, 2003. 76 str.

PRILOGE

Priloga A: Izpostavljenost banke

Izpostavljenost banke do posamezne osebe je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, vrednosti naložb v vrednostne papirje te osebe in vrednosti kapitalskih deležev banke v tej osebi.

- Izpostavljenost banke do posamezne osebe ne sme presegati višine 25% kapitala banke.
- Velika izpostavljenost banke je izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki dosega ali presega višino 10% kapitala banke.
- Soglasje nadzornega sveta je potrebno tudi za sklenitev pravnega posla, zaradi katerega se velika izpostavljenost banke do posamezne osebe poveča tako, da doseže oziroma preseže 15% oziroma 20% kapitala banke.
- Vsota vseh velikih izpostavljenosti banke ne sme presegati 800% višine kapitala banke. (Zakon o bančništvu, 1999).

Priloga B: Naložbe v kapitalске deleže in nepremičnine

Omejitev skupnega obsega naložb

(1) Vrednost naložb bank v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo in naložb iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno ne sme presegati višine kapitala banke.

(2) Vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno ne sme presegati 60% višine kapitala banke.

(3) Za naložbe iz prvega in drugega odstavka tega člena se prva tri leta po pridobitvi ne štejejo naložbe, ki jih je banka pridobila namesto izpolnitve denarne obveznosti pravne osebe v postopku finančnega prestrukturiranja te osebe.

Omejitev posameznih naložb

(1) Vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu posamezne nefinančne organizacije ne sme presegati 15% višine kapitala banke.

(2) Določba tretjega odstavka 87. člena tega zakona se uporablja tudi za naložbe iz prvega odstavka tega člena. (Zakon o bančništvu, 1999).

Priloga C: Zunajbilančne postavke

Vrste (Košak, 2001/2002):

- Bančne garancije (standby credit agreements)
- Obrestne zamenjave (interest rate swaps)
- Terminalske finančne pogodbe (financial futures contracts)
- Možnost najetja bančnega posojila (loan commitment)

Posebne zunajbilančne postavke (Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002):

1. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI NA OBRESTNO MERO

- (a) enovalutne zamenjave obrestne mere (single-currency interest rate swaps),
- (b) zamenjave osnove (basis swaps),
- (c) dogovori o obrestni meri (forward-rate agreements),
- (d) terminalske pogodbe na obrestno mero (interest rate futures),
- (e) kupljene obrestne opcije (interest rate options purchased),
- (f) drugi podobno izvedeni finančni instrumenti.

2. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI NA TUJE VALUTE IN ZLATO

- (a) medvalutne zamenjave obrestnih mer (cross-currency interest rate swaps),
- (b) terminski posli na tuje valute (forward foreign-exchange contracts),
- (c) terminalske pogodbe na tuje valute (currency futures),
- (d) kupljene valutne opcije (currency options purchased),
- (e) drugi podobni finančni instrumenti,
- (f) izvedeni finančni instrumenti za zlato, podobni instrumentom iz (a) do (e).

3. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI PODOBNI INSTRUMENTOM IZ 1 (a) do (e) in 2 (a) do (d) NA INDEKSE IN DRUGE OSNOVNE INSTRUMENTE, kot so:

- (a) delnice in drugo lastniško premoženje (equities),
- (b) dragocene kovine, razen zlata,
- (c) drugo blago,
- (d) drugi podobni izvedeni finančni instrumenti.

Priloga D:Razvrstitve bilančnih in zunajbilančnih postavk bank

V skupino A se razvrstijo (Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic, 2002):

- terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije, terjatve do Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav EEA in z njimi primerljivih držav OECD;
- terjatve do dolžnikov, za katere se ne pričakuje težav s plačevanjem obveznosti in ki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni;
- terjatve, zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem iz 8. točke tega sklepa.-

V skupino B se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da bodo denarni tokovi še zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti, toda njihovo finančno stanje je trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni.

V skupino C se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti;
- ki so izrazito podkapitalizirani;
- ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb;
- od katerih banka ne prejema tekočih zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s terjatvami, jamstvi in viri za odplačilo terjatev;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 31 do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni.

V skupino D se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere obstaja velika verjetnost izgube,
- ki so nelikvidni in nesolventni;
- za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja;
- ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave;
- ki so v stečaju;

- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 91 do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 365 dni; vendar se utemeljeno pričakuje delno pokritje terjatev.

V skupino E se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačane;
- s sporno pravno podlago.

SLOVAR

Equity – Lastniški kapital

Debt capital - Dolžniški kapital

Tier 1 capital, core capital - Temeljni kapital ali kapital prvega reda

Tier 2 capital, supplementary capital - Dodatni kapital I ali kapital drugega reda

Tier 3 capital - Dodatni kapital II

Basel Committee on Banking Supervision - Odbor za bančni nadzor iz Basla

Bank for International Settlements - Banka za mednarodne poravnave

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - Mednarodna konvergenca v merjenju kapitala in kapitalskih standardov

Disclosed reserves - Razkrite rezerve

Undisclosed reserves - Nerazkrite rezerve

Revaluation reserves - Revalorizacijske rezerve

General provisions - Splošne rezervacije

General loan-loss reserves - splošne rezervacije za izgube iz naslova posojil

Hybrid debt capital instruments - Hibridni dolžniški instrumenti

Subordinated term debt - Podrejeni dolg

Deductions from capital - Odbitki od kapitala

Goodwill - Dobro ime

The risk weights - Uteži za tveganje

Categories of risk captured in the framework - Oblike tveganj, ki jih standard upošteva

Country transfer risk - Deželno tveganje

Claims on non-central-government, Public-sector entities (PSEs) - Terjatve do oseb javnega sektorja

Organization for Economic Cooperation and Development - Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

Collateral - Zavarovanja

Guarantees- Jamstva

Residential property - Stanovanjska lastnina

Off-balance-sheet engagements - Zunajbilančne postavke

Solvency Ratio and Own Funds Directive - Smernica o solventnostnem razmerju in lastnih sredstvih

Amendment to Capital Accord to Incorporate Market Risk – Dopolnitev kapitalskega sporazuma z vključevanjem tržnih tveganj

New Basel Capital Accord - Novi kapitalski sporazum

Minimum capital requirements - Minimalne kapitalске zahteve

Supervisory review process - Proces pregleda regulatorjev/revizorjev – regulativni nadzor
Market discipline - Tržna disciplina
Standardised Approach - Standardizirani pristopa
IRB - Internal rating based approach - Metode internih bonitetnih ocen
Sovereign exposures - Izpostavljenost do države
Banks exposures - Izpostavljenost do banke
Corporate exposures - Izpostavljenost do podjetja
Retail exposures - Izpostavljenost do majhnih dolžnikov
Small and medium enterprises - SME exposures - Izpostavljenost do majhnih in srednje velikih podjetij
Equity exposures - Izpostavljenost iz naslova lastniških instrumentov v bančni knjigi
Trading book exposures - Izpostavljenost iz trgovalne knjige
Securitised assets – listinjenje
Purchased receivables exposures – Izpostavljenost do odkupljenih terjatev
Banking book - Izpostavljenosti iz bančne knjige
Probability of default - Verjetnost neplačila
Loss given default - Verjetna izguba v primeru neplačila
Exposure at default - Izpostavljenost ob neplačilu
Foundation approach - Osnovni pristop
Advanced approach - Naprednejši pristop
Maturity - Zapadlost obveznosti
Granularity - Koncentracija izpostavljenosti
Financial collateral - Finančna zavarovanja
Physical collateral - Materialna zavarovanja
On-balance sheet netting - bilančni pobot
Simple approach - Preprostejši pristop
Comprehensive approach - Zahtevnejši pristop
Basic indicator approach - Enostaven pristop
Advanced measurement approach - Pristop AMA
Mismatch risk - Tveganje časovne neusklajenosti spremembe obrestne mere na aktivni in pasivni strani bilance
Yield curve risk - Tveganje spremembe nagiba krivulje donosnosti
Basis risk - Tveganje, da se obrestna mera instrumenta ne bo gibala v skladu s splošno ravniyo obrestnih mer z enako ali podobno zapadlostjo
option risk - Tveganje, da se bodo imetniki opcij zaradi spremembe obrestne mere odločili za izvrševanje opcije
Quantitative impact study – Kvantitativna študija učinkov
Pillar – Steber
European Economic Area – Evropski gospodarski pas